

AN CRUINNEOLAÍDE:

LEABAR LEÍGTEOIREACHTA CRUINNEOLAIS.

SEAGÁN MAC AN BÁIRD

VO RSPÍOD.

AN N-A ÉUR AMÉC

VO

CONRAD NA GAELIGE,

DAILE DÉA CLIAÉ.

1906.

RÉAL, SLAN.

AN CRUINNEOLAÍDE:

as na Cealla

LEABAR LéigTEOIREACTA CRUINNEOLAIS.

Beaga

SEAGÁN MAC AN BÁIRO

VO R5PÍOB.

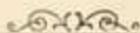
AR N-A CUM AMÁC

VO

ÉONNACÓ NA GAELTÍGE,

DAILE ÁTA CLIAÉ.

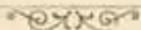
1906.

---

an cló-cumann, Teóanta,

AN CÉAD CÉADT.

A páirtoí dílre, is cóir vóinn cómpáó beas a
deanamh indiu ar neitib éaric fá ocaob vinn.

A pádraic, an dtig leat a innrin, cá hair a bfuil-
míó ag riubal?

PÁDRAIC.—Tig liom, a máigirtir, ar an uirlár.

MAIGISTIR.—Tá tú ceart go leor, a pádraic,
áéit taob amuis de tús na scoile cairde tá agat le
riubal air?

P.—Tá an ttráio agur an bealaé móir agur an
talam.

M.—Agur an ionann an cineál talam atá iní an
uile áit?

P.—Ni hionann; tá talam comérom i n-aice tige
na scoile annso; tá árdáin agur gleanntáin agur
cnuic agur lagada taob amuis de rin.

M.—Cim; tá do fúite forgailte agat, agur bíó
do éluara mar an scoona agur mar rin beid tú i
do scoiláire éirte go fóil. An dtig leat innrin
tam cá hainm a beirtear ar talam comérom?

P.—Tig liom, a máigirtir; beirtear maéaire agur
mín agur péirdeac agur coméromós air.

M.—Is maí an buacail tú, a pádraic, agur is
ceart a d'fuarfáil tú na ceirteanna a cúir mé opt.
Is é do feal-ra anoir, a Róise. An bfuil ainmneaca
ar bit eite agat-ra?

RÓISE.—Tá, a máigirtir; tá tír agur vúitde
agur condae agur paráirte.

M.—An bfuil a fíor agat cairde an tír i seo a
bfuilmíó ar scoinnuirde ann?

R.—Tá a fíor agam go maí: Éire. Is minic a
d'innir m'ácair vóinn gur'b i Éire ar dtír vúitcair,
agur gan dearmad a deanamh a coirde go bfuilmíó

'n-ár nÉireannaigib, agus sup cóir dúinn gráó a beicé
 agaimn ar ár dtír agus ar ár dtéangair. Dubairt
 pé linn mar an gcéadna go bhfuil pé o'fhaicib oraimn
 eolar a beicé agaimn ar rtair ár dtíre agus ar an
 uile éilúro agus éearn agus éeanntar innici, agus go
 háirgíte ar na háitib cáileamla.

M.—Ír maic agus ír píor-maic an comairle i rin, a
 Róire, a tug o'atair daoib. An dtig leat tuillead
 de na comairleacáib a tug pé úib a innpint dúinn?

R.—Ní't cuimne agam ortá anoir, acé beicé ar
 ball. Dubairt pé linn aréir go bhfuil sean-ráó adéir,
 "I n-aiaró gráóda Dé tís gráó ar dtíre."

M.—A Róire, ír cóir duit cuimne a éongbáil ar
 an uile comairle a gceib tú ó'n éleir, ó' atair agus
 do mácar, agus ó'n uile úine atá ór do éionn,
 agus ír fupur aicne ó'n méro adéir tú linn sup maic
 ír fiú duit cuimniugad go háirgíte ar an uile ruo
 o'a n-abair o'atair leat. Tá ceirt amáin eile agam
 le cup ort, agus má fuarglann tú oam i, cuirpíó mé
 cliú maic a-baile leat Dia hdoine peo éugaimn.

R.—Deanfaid mé mo díceall, a maigirtir.

M.—Cá hainm atá ar an poinn léiginn innpigeap
 dúinn fá'n doimán agus fá na tíortáib, fá na
 pléibtib, fá na bailtib, fá na daoimib agus fá'n uirge
 atá ar éadon an doimán?

R.—Saoilim, a maigirtir, sup eumneolar a tug
 tura air i n-uraid nuair a hí tú ag tabairt oirp do'n
 rang ór mo éionn-ra, ag an léarpáil.

M.—Ír maic go veimín an cailín tú, a Róire;
 o'fpeasair tú go ceart agus go maic. Anoir, a
 Óonnéar, 'pé do feal-ra. An bhfuil cuimne agat ar
 an méro a n-aeacamar táirp ó toirpgeamar ar an
 ceacé peo?

O.—Tá eagla orm, a maigirtir, nac bhfuil, acé
 érác Róire fá éirinn agus dubairt pí supab i ar
 dtír dúécar i. Labair pí fá éondae agus fá
 paráirte, acé níor innir pí dúinn ainm na condae

reo, nó ainm an páráirte aét a oiréad. Inniy túinn, a máisirtir, leo' toil, ainm na condae.

M.—Seo í condae Úin na nGall agus paráirte na gCeall Deas. Anois, a Úonncair, naé bfuil cuimne agat ar d'adair v'á n'ubairt pádraic?

O.—Dí ré ag tráct fá fléibitib, nó fá énocairb, raoilim, agus fá gLeannánaib.

M.—Ní raoilim go bfuil cuimne ceart agat ar an gceact, mar bad éoir duit. Níor labair d'ime ar bit fá rliab aét tú féin. An dtis leat a innpinc túinn cao ip rliab ann?

O.—Ní maic atá fíor agam, aét raoilim sup mó é 'ná cnoc.

M.—Tá'n ceart agat annsin; ip mó agus ip airté rliab 'ná cnoc. Ip tóice go mbéir ceact éruinneolair agaimn san móill arís, agus bad maic liom v'á (go) mbead ainmneaca (anmanna) na genoc agus na n-ait go léir éart fá vtaob vinn agus an lá rin. Fogluimíó iad ó buy n-atair nó buy mácair, nó ó d'ime ar bit.

GLUAIS.

Tart fá vtaob vinn = éart gac vtaoibe vinn, móp-éimceall opainn, éort éimceall opainn = around us, round about us.

Cá hair a bfuilmio = cao air go bfuilmio, cé air a bfuilmio, on what we are.

Tá tú ceart go leor = tá pmuc ve'n ceart agat, tá curv ve'n ceart agat, you are partially right, you are right to a certain extent.

Cairé = cao, cpéao, cép'v, zorté, what.

Cineál = raşar, rórt, peort, kind, sort.

Taob amuis = i vtaob amuis, larmuis, without, beyond.

Fogaitte = ar leatad, ar fogaitte, ar ofgaitte, open.

A v fuargait tú = vo péirticir, a péirticir tú, you have solved.

Úitice = vútair, country, district.

Paráirte = papóirte, parish.

An uile = gac uile, 'éuile, gac, gac aon, every.

Cáiteamla = clúiteaca, ainmneamla, oipúeapca, clúimate, famous, renowned.

Seib tú = seibir, seibeann tú, ráşair, ráşann tú, you get.

V'á n-abair = v'á n-abparr, v'á nveir, v'á nveirparr, that says.

Ceipt amháin eile = ceipt eile, aon ceipt amháin eile, one other question, another question.

Má fuarḡlann tú = má réitíḡir, má réitíḡeann tú, if you solve.

Clú = clú, name, fame.

Innriḡear = innreap, innreann, which tells.

Fá'n domhan = i staob an domhan, map ḡoll ar an domhan, about the world, concerning the world.

Saoilim = filim, meapaim, ceapaim, if vóḡs liom, 'ré mo meap, 'ré mo éuapim, 'ré mo bapaim, tá mé aḡ ceapá, I think, &c.

Léapḡáil = mapa, map.

'O'fpeasair tú go ceapt = 'o'fpeasair i ḡceapt, if ceapt an fpeasra tuḡair orm, you have answered correctly.

A nveacamar = go nveaḡamar, go vteaḡa mura, we went.

Torriḡeamar = torriḡeamar, éurriḡeamar, torriḡeamar, we began.

Fá éirinn = ar éirinn, about (concerning) Ireland.

Fá contae aḡur fá páráirte = ar contae aḡur ar páráirte, i staob contae aḡur páráirte, of (about) county and parish.

Aḡt a oipeav = aḡt an oipeav, aḡt com beaḡ, either.

leo' toil = má'r é vo toil é, if you please, please.

Páráirte na ḡCeall beaḡ = páráirte ra ḡCeall mbeaḡ, the parish of Killybegs.

'O'avaiv = éan-mu, éin-évo, anything.

'O'a noubairt = 'o'ar 'ubairt, that . . . said.

If vóice = if vóca, I suppose.

AN DARA CEACT.

M.—A páirvó vóire, tá lá veap aḡainn inoiu aḡur if cóir vóinn vut amaḡ tamall aḡur rean-éar a veit aḡainn fá na háirvóib. Tá an vó-veaḡ ve élog ann anoir. Sul a vterómiv amaḡ, cia aḡaib innreócar vam carvé an áirv ve'n rreír a mbionn an ḡrian ann ar an vó-veaḡ ve élog?

Eivlín.—Innreócaró mire vóit, a máiririr, bionn an ḡrian ó veap ar an vó-veaḡ.

M.—Tá tú ceapt, a Eivlín, aḡur térvóiv amaḡ anoir go vpeicivó cá vruit na háirve eile. Má amareamaró an taob a vruit an ḡrian ann, veivó aḡ amare ó veap. An vóis leat innreiv vóinn amn na háirve aḡ ar ár ḡcúl, a Eivlín?

E.—'Si an áiré ó tuairé acá ar ár gcúl, agus ní fáca mé an srian nó an sealaé iní an taob rin de'n rpeir riam.

M.—Ní fácair, a Eiblin, ná don duine eile iní an tír ro acé a oiread. Anoir, cairbeán dúinn an taob i n-a n-éirigeann an srian.

E.—Tis liom rin a deanam, a maigirtir, mar bí mé iní fuidé iníu roim éirge na sréine, ríocair so raib m'ácair as dul cum an baile móir.

M.—Tionntuis d'ácair ar an taob i n-ar éirig an srian agus innir dúinn cairé an áiré a bfuil tú as amarc uiré.

E.—Táim as amarc ar an áiré éoir, a maigirtir.

M.—Agus cá haimm acá ar na háiréib eile, an bfuil a ríor asat?

E.—Ní tis liom a innirint duit, a maigirtir.

M.—Ní'l iongantar ann rin, a Eiblin. An bfuil duine ar bíe eile a dtis leis a innirint dúinn?

RÁDRAIC.—Cuala mire daoine as tráct ar an áiré ó tuairé agus ar an áiré tíar, acé ní'l a ríor asam cá bfuilro.

M.—Má éirteann ríob so cúramaé leis an ríud acáim a ráó lib, ir fupur daoib eólar a beir asuib ar na háiréib. Tá ríob as amarc anoir ar an taob i n-a n-éirigeann an srian; rin an áiré éoir; tá bur gcúl leis an áiré tíar; tá an áiré ó deap ar éaob do Láime veire agus tá an áiré ó tuairé ar éaob do Láime clí. Abair rin dúinn, a Eiblin.

E.—Nuair a bíor m'ácair ar an taob i n-a n-éirigeann an srian, bíim as amarc roir, bíonn mo cúl leis an áiré tíar; bíonn an áiré ó deap ar éaob mo Láime veire, agus an áiré ó tuairé ar éaob mo Láime clí.

GLAIS.

Lá deap = Lá bpeas, a nice day, a fine day.

Rá = ar, i taob, mar seall ar, about, concerning.

Tá an uó-uéas ve élog ann anoir = tá pé a uó-uéas ve élog anoir, it is now twelve o'clock.

Innpeócar = inneópar, inneóparó, 'neóparó, will tell.

Innpeócaró mipe = inneóparó-*pa*, 'neóparó-*pa*, innpeócar-*pa*.

Tá tú ceart = *tá an ceart agat*, you are right.

Téromio = téromip, gluarimip, imdigmip, triallam, let us go.

Amarcamaro = féscáimio ar, 'vearcamaro, if we look.

Taoib = treó, áit, direction, place.

Ag amarc = ag féscáint, ag vearcáó (vearcáint), looking.

Ar ar zeúl = ar ar zeúláib, behind us, at our back.

Ni fáca mé = ni fáca, ni féaca, ni fácar, I did not see.

Riam = ariam, ever.

Siocair zo raib = *toirg zo raib, 'o bpi'g zo raib*, because . . . was.

Tionntuig = ionntuig, ionpuig, tiompuig, turn.

D'agaro = *t'agaro*, face.

A bfuil tú = *zo bfuilip, 'n-a bfuilip, 'ó bfuilip*, which you are.

Cá hainm = cé an *t-ainm, c'ainm, gá hainm*, what name?

Ni'l iongantar ann rin = *ni héan-iongnáó é rin, ni hiongnáó úit*, no wonder, that is not wonderful (on your part).

Duine ar bié = éan-duine, éinne, éinneac, any one.

A utis leir = *zo utio'paró leir, 'o féar'paró*, who could (who can).

Cuala mipe = *vo éuala-*pa*, éualar-*pa*, 'ainigear-*pa**, I heard.

Zo cúramac = *zo haimeac, zo zpinn*, carefully.

Fupur = fupuroa, fupairce, fupip, easy.

Tá rib = *tátaoi*, ye are.

Clí = clé, left.

A biof = *a bionn, a bionnr*, is.

AN TREAS CEACHT.

M.—Ni raib faill agaim an lá veipeannac ar zo leop a fo'gluim fá áirtuib na rpeipe, agur ar an áobair rin ip reárr vúinn cómpáó beas eile beic agaim inoiu fá vtaob viod. Viod an uile úime aguib ag veanam amac i n-a intinn féin cairé an taoib ve eis na rcoile i bfuil a teac féin. A Úiarmuir, cairé an taoib ó ro i bfuil vo teac-*pa*?

UIARMUIO.—A máigirceip, zan v'roc-fpeaspa a tabairt opt-*pa*, ni'l teac ar bié agam.

M.—Ip áccomair an buacail tú, a Úiarmuir; tá tú ceart zo leop annrin, áct ar ball, nuair beap tú

mór. Tá púil ágam go mbéid teacé agat agus teacé maíe fóir, mar tá ag d'áthair. Inniy dúinn cairde an taob ó ro a bfuil a teacé-ran.

D.—Do péir mo bapamla-ra, iy roir atá pé.

M.—Sead, agus anoir, cairde an taob i bfuil teacé na rgoile ó tuis d'áthair?

D.—Ar ndóig, iy riar uad atá pé.

M.—Tá an dó-déag de élog ann anoir, agus iy feáir dúinn dul amacé tamall. Tá fíor ag an uile dúine agaid, eperim, cá bfuil an sruan ar an dó-déag. A Conaill, inniy túra dúinn, pul a dteáir-mro amacé, cá mbíonn an sruan i scomnuide ar an dó-déag de élog.

CONAILL.—A máigirteir, ní'l a fíor agam-ra; ní raib mé ar an rcoil le feacémain agus tá eagla orm gur cáillear móran de ceacéair deara ar fead an ama rin.

M.—Sin é an dóig i scomnuide, a Conaill. Má'r mian le dúine ar bit a beir 'na rcoláire maíe, iy éigean dó a ceacé cum na rcoile gac uile lá, agus san dathair de na ceacéair a cáilleamain. Siubail amacé anoir linn, agus tabair fá deara go bfuil an sruan iny an taob ó dear.

A Seagáin, meapaim nac raib túra ag tabairt éirteacéta go ró-maíe dúinn ar ball; tar annro anoir agus ríubail roir gíota.

Cairde an bealac atá tú ag dul anoir?

SEAGÁIN.—Táim ag dul roir, a máigirteir.

M.—Tionntuis ar air éugainn. Cairde an bealac i bfuil tú ag ríubal anoir?

S.—Táim ag ríubal riar.

M.—Tionntuis d'agaid ar an sruin anoir agus inniy dúinn cairde an taob i bfuil tú ag amairc.

S.—Táim ag amairc ar an taob ó dear.

M.—Agus cairde an taob é rin ar do éul?

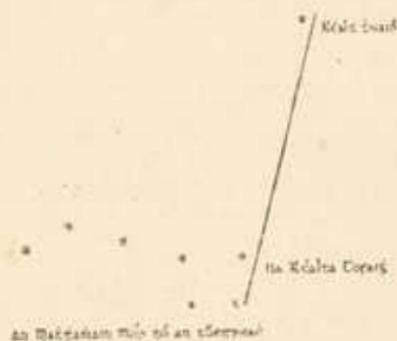
S.—Tá mo éul leir an taob ó tuaird, a máigirteir.

M.—Tionntuis tar anoir agus amairc ar do

rḡáite. An bfeiceann tú 'dathairí ronnraḡáac fá 'dtaob' t'i?

S.—Saoilim ḡo bfuil mo rḡáite níor ḡioppa anoir 'ná b'i r'i ar maoin.

M.—Ceapt ḡo leop, a ḡeaḡáin; bíonn rḡáite ḡac duine aḡáinn níor ḡioppa fá meadóin lae, 'ré rin, fá'n dó-'d'eag de élog, 'ná i n-am ar bit eile rit an lae. Aḡur anoir, raoilim nac mberó reacrán ar son-duine aḡáib fearḡa fá p'riom-áirtoib na r'péipe, aét, rui a n-iméige r'ib, ir maic liom a innrinc d'aoib caróe mar ir fupur d'aoib aicne beic aḡáib ar an taob ó tuair 'ran oróce com maic leir an lá. Tá réalt in' an áir ó tuair a ngoirtear an Réalt Tuair uirri, aḡur, má bíonn r'ib amuig oróce ḡeal ar bit ḡan móil, ir fupur d'aoib a rionnaéctain cá bfuil r'i. Tá reacré réalta eile comḡarac do'n Réalt Tuair aḡur ir d'óice ḡur r'aoil na d'aoine tá r'at ó foin ḡo r'ail r'at coramail leir an éineál r'eirriḡe nó céacré a b'i aca an uair rin, mar ir rin an t-aimm a t'us r'at ar na reacré réaltaib r'o. Tá an beiré coraig i ḡcomnuirde ar son line amáin leir an Réalt Tuair mar r'o:—

ḡLUAIS.

r'ail = caoi (caot), beir, uain, opportunity, leisure.

ḡo leop = ar nuóctain, ar ráit, enough.

Beic aḡáinn = do t'éanam, to have (to make).

πά υσαοθ υιοθ = μαρ ζιολλ ορεα, ι n-a υσαοθ, ορεα, about (concerning) them.

αξ υεαναθ αμαθ = αξ ριοννααταιν, αξ ριονναθ, ascertaining, finding out, examining, "making out."

ταοθ = τρεο, τρεο βαλλ, direction.

ατεομαρι = υειρθεαλαε, quick and neat in answering.

α θεαρ τυ = α θειρ, α θειρ τυ, you will be.

το ρειρ μο βαραμλα-ρα = το ρειρ μο τυαυμε-ρε, το ρειρ μο θεαρτα-ρα, in my opinion.

ιαθ, υαθ, υαρε, from it.

ινηρ τυρα = ινηρ-ρε, tell, *emph. imptv. 2nd sing.*

α υτεριουο = α ραααμαιρ, α ραζαμιο, we go (shall go).

αμ ρεαθ αν αμα ριν = αμ ρεαθ να ηαμριπε ριν, during that time.

οοιζ = ρλιζε, θεαλαε, εαοι, way = what happens.

α θεαετ = τεαετ, come.

α εαλληαμαθ = υο εαλληαθ, υο εαλληαμαιρ, to lose.

ταθαρι πα υεαρα = ταθαρι ρε υθεαρα (ραοι υεαρα, ραοι υθεαρα), ρεαε, observe, see, notice.

αμ βαλλ = ο ειαναθ, τα ταμαλλ θεαζ ο ροιρ, a while ago.

αξ ταθαριτ ειρτεαετα = αξ ειρτεαετ, listening.

ζιοτα = ταμαλλ, ριορα, "a bit," some distance.

θεαλαε = ρλιζε, τρεο, way, direction.

σονηραθαε = αμριζεε, υ'αμριζεε, ρυαιτεαταε, ρα λειτ, αμ λειτ, remarkable, particular, apart.

ρα υσαοθ υι = μαρ ζιολλ υιρτι, ιντι, αξ βαιρτ λει, about it, in it, in connection with it.

εεαρτ ζο λεορ = τα αζατ, τα αν εεαρτ αζατ, you are right.

ρα μεαυον λαε = υμ μεαυον λαε, αξ αν μεαυον λαε, 'ρα μεαυον λαε, at midday.

ρα'η υο-υεαζ = αμ α υο-υεαζ, υμ α υο-υεαζ, αξ α υο-υεαζ, at twelve.

σεαεραν αμ δονυοιμ αζαιθ ρεαρτα ρα = εινμ αζαιθ ι n-αμπαρ ρεαρτα λε, υοιμ αμ βιτ αζαιθ αμυζα ρεαρτα ραοι, anyone of you puzzled (at fault) for the future about.

τα ραυ ο ροιρ = ραυ ο ροιρ, ι θραυ ο ροιρ, ραυ ο, long ago, a long time ago.

ζο ραιθ ραυ εοραμαιλ = ζυρ εοραμαιλ ιαυ, that they were like

λειρ αν εμεαλ = λειρ αν ρορτ, λειρ αν ραζαρ, (to) the kind

αν θειρτ εοραιζ = αν να εεανν εοραιζ, the first two.

ΑΝ ΕΑΤΡΑΜΑΘ ΕΑΕΤ.

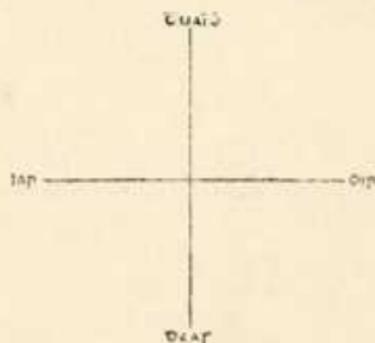
ΜΑΙΡΕ.—Α μαίριτιρ, βι αθνεαρ θεαζ εαοραιν ιντιυ νυαρι α βιομαρ αξ τεαετ ευμ να ρεοιλε. Ουδ-αριτ Μαίρε Νι Εεαλληαμιν ναε υτυζ τυρα αινμνεαα

na n-áiré go hiomlán dúinn, agus bí tuilleadh againn
as ród go dtuair; an raib an ceart aici?

MAIĞISTIR.—Bí, a Máire; níor éiríodar ach ar
ainmneadaib na bpríom-áiré, ach is fearr dúinn
intiu feanear a beir againn ar éirí eile de na
háiréib. Tuairé lib amaé an dá linteoir fada rin
éall agus siota éalce. Tá an ġrian as foillriugadh
go deas agus ní rađamar níor fuide 'ná an éad
ait éomhrom a éarrar orainn. Deanaid an áit seo
cúir maic go leór. Tabair dam ceann de 'na lin-
teoirib. Tá an dó-déas de élog ann anoir. Táim
as cup an linteora go 'na fearaib ruar go díreac.
Cí rib an rcaite tá deanta aige. Deanaid tuine
asaid line leir an éalce ó'n linteoir go dtí ceann na
rcaite. Táim as cup na litre D ar an ceann de'n
line a bfuil an linteoir ar agus T ar an ceann eile
de'n line. Dídíd as rmuamead anoir carde an ruo
ionadair na litreaca go. Seo line deanta asam
anoir trarna go díreac an éad line, leac bealaig
toir a dá ceann. Táim as cup I ar ceann di agus
O ar an ceann eile. Smuainigíd carde ionadair na
litreaca go.

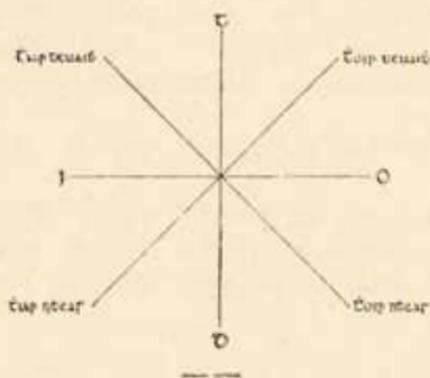
NA SCOLÁIRÍ.—Ní éis linn a innpint tuit, a
maıgırtir.

M.—Ionnur nac mbeid ré ina ainbrior oraid níor
fuide, reriobrad na foela ar fad daoid agus cuir-
fead an t-ainm ceart as ceann ġac line.

CONALL.—Δ μάγιητιρ, αν ιονανν Τυαρό αζυρ αν άιρτο ό τυαρό?

Μ.—Ιρ ιονανν, ζο θεμίν; αζυρ μαρ αν ζεάσθνα ιρ ιονανν Θεαρ αζυρ αν άιρτο ό θεαρ, Ιαρ 7 αν άιρτο έιαρ, Οιρ 7 αν άιρτο έοιρ. Μαρ ουβαιρτ μέ λιθ έεαθα, ρεο ιαθ να ceίρτε ρρϊοθ-άιρτε, 7 ανοιρ τά ρύιτ αζαμ ζο θφυιτ ριθ υιτε ρέιρ το ceίρτε ήάιρτε ειτε α φοζ-λιυιτ, αζυρ ρεο ιαθ α η-αιμνεαά: έοιρ οτυαρό, έοιρ ηθεαρ, έιαρ ηθεαρ αζυρ έιαρ οτυαρό. Κυρριρθ μέ ρϊορ ολοιθ ιαθ μαρ ριννε μέ ροιμε, αρ eaζια ζο ηθεαν-ραθ ουινε αρ ηιέ αζαίθ θεαρμαθ οιοθέα. Cong-βυιζιρθ κυμνε ζο θφυιτ έοιρ οτυαρό leat bealaiζ ιοιρ αν άιρτο έοιρ αζυρ αν άιρτο ό τυαρό; αζυρ έοιρ ηθεαρ leat bealaiζ ιοιρ αν άιρτο έοιρ αζυρ αν άιρτο ό θεαρ. Μαρ αν ζεάσθνα τά έιαρ ηθεαρ leat bealaiζ ιοιρ αν άιρτο έιαρ αζυρ αν άιρτο ό θεαρ, αζυρ έιαρ οτυαρό leat bealaiζ ιοιρ αν άιρτο έιαρ αζυρ αν άιρτο ό τυαρό.

ζηυαις.

αιθνεαρ = conρpόο, οιορpόοιραάτ, pléuε, dispute, argument, debate.

ηαέ ουζ τυρα = ηά τυζαιρ-ρε, ηάρ τυζαιρ-ρε, that you did not give.

λιητεοιρ, a ruler.

ζιοτα = βλιίρτε, ρρρύιττε, a bit.

σοιιρρυζαθ = ταιένεαθ, shining.

Cúir = an gnó, an gnáite. Deanaíó pé cúir = deanaíó pé an gnó (gnáite), it will do (suit).

Caité an puo ionathar (also ionathar) na litreacha ro, what do these letters represent.

Ar eagla go = ful a, lest, for fear that.

leat bealaig = leat plige, half way.

An áipó ó tuaró = an áipó tuaró, the north (point), the North.

An áipó ó veap = an áipó veap, the south point, the South.

an cúigeadó ceact.

M.—Anoir, a páirtoí, ar eagla go mbeadó ríó i n-áimhar fá áipóib na rpeipe, téiróimio ruar ar an áipóan ip cómhgaraiqe túinn, agus bíóó cómhpad beas eile agusinn inoiu. Tá gaot bog te as péirdeadó; cá har a bfuil rí as ceact, a Caitilín?

CAITILÍN.—Ip dóig liom sup amiar ndear atá rí as ceact éugainn. Dubairt m'atair leir na buacailib ar maidin nac raib an lá inoiu iontaobta, agus go raib eagla air go scuipreadó pé, mar bí an gaot amiar ndear. Cad cúige a ndubairt pé rin, a máigirtir?

M.—Tá, a Caitilín, mar ip minic a bí. a féacain aige. Tá a fíor as na daoimib go coitcéann inr an tír seo sup minice éis fearctainn le gaot amiar agus amiar ndear 'ná le gaot ar bíó eile. 'Sé an éiall a beir na rean daoime leir rin, go péirdeann an gaot éis amiar agus amiar ndear éugainn trarna na fairrige móipe atá eadpáinn féin agus an t-Oileán úr, agus go tóógann rí an fearctainn ve'n uirge ar an bealaó. An scualaró tú d'atair as radó caró mar beadó an gaot nuair a beadó ríil aige le haimpir éirín?

C.—Ní éualar sup cuimneac liom, acó 'ré mo bapamail féin sup éóir go péirdeadó pé go vípeac i n-ágaró na gaóite ip minice a mbíonn an fearctainn léi.

M.—Tá an ceart agat, a Caitilín, agus tá áfach oim go ndearcann tú ar neitib de'n tceolrín, agus naé amháid a gníor tú a léigean irteac ar éluair amáin agus amac ar an éluair eile, mar is gnátae le móran daoine a deanaim. Tairbeán dúinn anois cá har a dtigeann an árao a mbíonn an fear-táinn léi agus mar an gcéadna an árao a dtigeann an árao ar a beir aimpir éim éugainn.

C.—Aniar agus aniar ndear a tís pí agus rin é an bealaé; anois agus anois dtuaró a tís an árao a beir aimpir éim éugainn go minic.

M.—An dtug tú fá deara cá har a dtís an árao is fuairé agus an árao is teó?

C.—Tugar, a máigiréir, tís an árao a mbíonn an fuacé léi ó'n árao tuaró, anois dtuaró agus aniar dtuaró, agus tís an árao te náóiréa ó'n árao a ndear.

M.—Anois, a Caitilín, pul a n-imeigimio tairbeán dúinn arís na háirde a d'foglaim tú agus innis a n-aimneaca dúinn, as toiriuáad ar an árao toir.

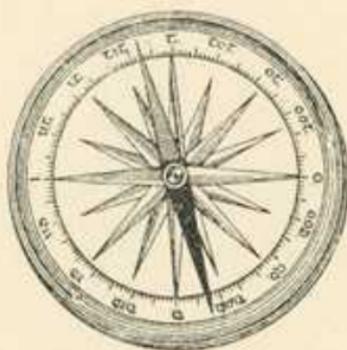
C.—Toir, toir ndear, dear, tair ndear, tair, tair dtuaró, tuaró, toir dtuaró.

M.—An bfuil cuimne agat uile ar na réaltaib acá iní an taob ó tuaró de'n rreír, a radamar as tráac ortá an lá fá deiread? A Caitilín, innis tura dúinn fá dtuab díob.

C.—Tairbeán m'atair an Réalt tuaró dam an oirde fá deiread, acé tús ré ainm eile uiré. Saoilim gur b'é an Réalt Eólar a tús ré uiré agus ní'l a fíor agam cao éuige. Innis dúinn, a máigiréir, leo' toir, cairé is ciall do'n ainm rin a beir uiré.

M.—Dearfairé mé iarrairé air. Fasó ó foin pul a raib gléar com maic as na maipnealairéib iní na longair (luingsir) agus tá anois, is minic a céirdead riad ar feacpán amuis iní an fairrige móir, agus ní bíod a fíor aca ar fead feacmáine nó míora, b'féoiré, cá mbíod riad as dul, acé com luac agus

glanad an rpeip agur eioð ríad an Réalt Túairð, b'ioð a ríor aca ar don éaoi cia haca roip nó ríar, ó deap nó ó túairð. bi ríad ag reolað agur, ar an s'obap rin, baip ríad an Réalt Eólaip ar an Réalt Túairð. Anoir tá gléar aca in' an uile luing a éirí ar rairrge a tairbeánar dóib cairé an bealac i b'fuit ríad ag tul. Snáctad nó beact na maipnéalac a beipreap ar an gléar ro. I' dóice go mbéirí ceann beag aca agam le tairbeáint daoib an éeao lá eile; ní'l agam ann'io moiu ac' a vealb ac' am'arcaró uile go léip air.

Glúais.

Ar eagla go mbeaó ríib i n-ámpar = ar eagla go mbeaó ámpar agair, ríul a mbeaó veapmar (nó meapball) o'raib, ríul a mbeaó ceip' o'raib, lest you might be in doubt or troubled.

Rá = i veaob, mar gléall ar, about, concerning.

Téiróirio = téiróir, let us go.

I' cómgaraige úúinn = i' goipe úúinn, which is nearest us.

Naé ríad an lá moiu iontaobéa = ná' b'iontaobéa an lá moiu, ná' b'féirip úúinn beic ar iontaoib an lae moiu, that we could not depend on to-day.

Go ríuipreao fé = go ríuipreao fé ríar'áinn, go n'véanrao fé baipreac, that it would rain.

Ámpar nveap = ámpar a nveap, from the south-west.

'Sé an éiall a beip na ríeuaoine leip rin = 'fé an éiall a baip na ríeuaoine ar roin, the sense or meaning the old people give that is.

Cairé mar beáó = cia mar beáó, cionnur mar do beáó, cia an éaoi a mbeáó, how . . . would be.

Sur cumhneac liom = go gcumhain liom (go cumhain liom), to my recollection, as far as I recollect.

A gniór tú = a úeineann tú, a úeinir, you do.

Anoir otharó = anoir a notharó, from the north-east.

Aniar otharó = aniar a notharó, from the north-west.

A o'fozluim tú = do fozluimigir, which you have learnt.

Innir éura = innir-re, tell.

Cairé ir ciall = cao ir ciall, cao ir bpiž, cép'o ir ciall.

Ipparó = iappaet, effort, attempt.

Ar feacrán = amuža, astray.

Ar don éaoi = ar don éuma, ar éuma ar bié, ar éaoi ar bié, at all events.

A téio = a téioeana (téioeannir), which goes.

Ir vóiee = ir vóca, I think.

Dealb = pioctúir, pictiúir, peictiúir, picture.

Atharcaró = féacairó, veapcaró, look (ye).

Uile go léir = go léir, uile, ar fao, all (of ye).

AN SEISEAD CEACT.

Lá ar n-a bárac éairbeán an maigiririr pnácao na mairnéalaac vóib, mar geall pé an lá poime, agus bí iongantar ar an uile úine aca. Mliniž pé go raib luigeadán na pnácaide i gcomnuirde tuair agus veap, agus nuair a cuirirde ór éionn na litreaca O agus T i, sur b'fupur innirint cairé an taob i raib áit nó níó ar bié uaca. O'fiarpuis pé annir de leac-úirín aca cairé an taob de éiž na rcoile i raib raio 'na gcomnuirde, go bfuair pé amac uaca go raib eolar aca ar áirvóib na rpeipe ó pnácaio na mairnéalaac. Fá veirpead feap pé i lár éiže na rcoile agus o'iarir pé ar éuro aca a innirint vó cairé an luigeadán a bí ar éiž na rcoile.

Cuir móran aca ruar a lámha, agus o'iarir pé ar máipe Ni Mic Cairós innirint vó. Dubairt pí go raib na taob-ballaí veanta ó veap agus ó tuair agus go raib na beanna veanta roir agus raip.

O'fiarpuis pé de úine eile cá haca ar maidin nó

um éiríctnóna nó iní an méadóin lae a bíod an srian
 as foillriugad irteac ar fúinneogaib tige na rcoile,
 7 bí a fíor rín as an uile dúine aca. D'innir fé dóib
 annrín dá mbead an teac deanta ar a fáo foir asur
 riar sup iní an méadóin lae a bead an srian as
 foillriugad irteac ar na fúinneogaib, asur foirig
 ríad uile as rmuainead ar cairde an luigeacán a bí
 ar a dtigéib féin.

Nuair a táinig an t-am pá coinne ceacta eile
 cruinneolair, d'fíorruig an maigirtir de cúid aca
 an ríab a dteac-ran níor mó nó níor luza 'ná teac
 na rcoile. Dubairt cúigeair nó reireair aca go ríab
 a dtigéte-ran níor airde aét nac ríab ríad cinnte
 an ríab ríad com fáda.

D'fíarpuig fé díob cairde an dóig i mbead cinn-
 teact aca, asur cúir leac-dúirín díob ruar a lámha,
 asur dubairt dúine aca leir dá dtomairtí dá tíg
 go mbead a fíor aca cairde an teac de'n dá tíg tob'
 fúide.

Tomairtead teac na rcoile díob annrín asur tugad
 orca féin é tomair, asur cúir ríad fíor i bpaíreair
 go ríab fé dá tpoig asur dá fícto ar fáo asur
 ceitpe tpoigte asur ríce ar leitead.

Dubairt an uile dúine go mbead a fíor aca lá ar
 n-a bárac cia haca buó mó teac na rcoile nó a
 dtigéte-ran.

Tugad gléar tomair díob annrín a bí fé tpoigte
 nó dá flait ar fáo, asur tomair ríad teac na rcoile
 leir. Fuar ríad eolar nac ríab aét a react o'fao
 i dtaob-balla tige na rcoile asur a ceactair o'fao
 iní an binn. Tarring an maigirtir amac díob léar-
 ríad nó léarair upláir tige na rcoile react n-or-
 lac ar a fáo asur ceitpe horolaiige ar a leitead,
 asur d'innir díob go ríab an léarair deanta ar
 méid orolaiig ór coinne an uile fé tpoig.

'Na díaró rín tús an maigirtir leir iad taob
 amuis de tíg na rcoile asur d'iarí fé orca an dit

imeartaí a bí aca a tómar. Rinne fiad amaíc go raib ré troište déas agus ceitne fiádo ar a fáo agus dá troište déas agus trí fiádo ar a leiteao.

Tómarí fiad an áit ééatna le miopur a bí dá troište ar a fáo agus fuair fiad amaíc go raib oét miopúir agus dá fiéao iní an fáo agus ré miopúir déas agus fié ar a leiteao.

Tarraingeao amaíc doib anhrin ar an talam léar-aid na háite agus teac na rcoile agus na ballaí agus an geata 'na n-áit féin innti. Rinneao an léaraid ar méro opolais ór coinne an uile dá troište, agus mínište an maísteir doib gur ar an nóir rin a bí na léarráile deanta.

Tairdeán ré léarráil beas na héireann doib agus duhairt ré leo go raib rí deanta ar méro troište ór coinne an uile éeao míle. Cuir ré léarráil míor na héireann pompa anhrin agus o'innir ré doib go raib rí deanta ar méro troište ór coinne deic míle agus dá fiéao.

SLUAS.

iongantar = iongnab, wonder.

An uile = gac uile, 'é uile, every.

Um érátnóna = érátnóna, in the evening.

Ar fuinneogaid = tré (trí) fuinneogaid, through the windows.

Tóirí fiad uile (uile) as rmuineao = to éromatar go léir ar maíctnam = they all began to think (ponder).

Rá éoinne = rai éomair, i geomair, to (a) éoinne, le hágaró, rá, for.

Cinneacé = veimne, veimništeacé, veardéacé, certainty, assurance.

Doib fuire = ba fia, the longer.

Ar leiteao = ar leatav, in breadth.

Cia haca = cá haca, gá haca, cia aca, ciaca (ceoca), c'aca, which, which of them.

Léarráil, léaraid a map.

Ar méro opolais ór coinne an uile ré troište, to the scale of an inch to every six feet. Ór coinne = i n-ágaró, to, for = corresponding to.

Taob amuis = lairmuis, lairmuis, outside, without.

Áit imeartaí = áit rúgráideacé, ball cluáideacé, ionav na gcluáí, playground.

AN SEACHTMÁD CEACHT.

An t-ádh lá 'na díaró rin éuir an maigirtir léaraio tige na rcoile roimh na páiróib agur fupriáó an tige i n-a áit féin, agur áit na teimeáó agur áit an t-oiruir leagca amac innri. Tomaireadó i agur bí pí orólaó agur píce ar a fáó agur dá orólaó óéas ar a leiteáó.

Cuireáó ceirteanna orca le haáaró fproháó a baite arca fá'n ceacé veirteannaó, ar tuisgeáóar go beacé é, agur bí cuir móri aca nári tuis. Tusaó miorúir dá tpois óo veirt aca agur hiarriáó orca teac na rcoile óo tomair leir, agur fuair ríao eolur go raib fé miorúir agur píce ar a fáó agur dá miorúir óéas ar a leiteáó. Tus an maigirtir linteoir a raib na horólaig air óo veirt eile agur t'iarri fé orca an léaraio óo tomair, agur ir goiró gur innir ríao óo go raib pí orólaó agur píce ar fáó agur dá orólaó óéas ar leiteáó.

Cuimnis cuir aca go raib teac na rcoile, leir an tomair veirteannaó, miorúir agur píce ar fáó agur dá miorúir óéas ar leiteáó, agur mar rin de go raib an léaraio deanta ar méro orólaig ór coimne an uile miorúir, 'ré rin, ór coimne an uile dá tpois. Cuireáó mórián eile ceirteanna orca, le haáaró go tuisgeáó ríao an ceacé ro agur an ceacé veirteannaó go cruinn balac.

Éuir an maigirtir annrin vealb de tige na rcoile pompa agur tuidairt fé leo amair go spinn air agur innrin óo cairó an veitbir a bí roir é féin agur an léaraio.

I ndiaró mórián freagra tuidairt tuine aca leir gur éairbeán an léaraio cuma agur méro upláir tige na rcoile, go tpeacé mar beáó tuine ag amair anuar air, agur t'admúis fé gur éairin an freagra rin go maic leir. Múis fé óóib annrin gur rin mar bí na léarrgáile, gur éairbeán ríao an cuma bí ar an

calamh go díreac mar beaó tuine as amharc anuar ó'n rpeír air.

I tcaob na dailbe duibead sup éairbeán ré coram-laét asur áirve asur fao an tige; ar úóis go raib ré ní b'fearr ná léaraio, acé ar úóis eile nac raib, mar nár éairbeán ré leiteao an tige. Dubairt an maigirtir sup éoir do'n uile duine aca léaraio a tige féin a beic leir lá ar n-a bárad, deanta ar méio orolais ór coinne an uile cúis érois, asur geall raio do go mbeaó.

SLUAS.

Fuprad an tige = iolar an tige, turfsán an tige, turfsar (turfsar) an tige, the furniture of the house.

Lincoir, a ruler.

Ir goimio = ir gearr, ir gearro (gearraio), soon.

Mar rin ve = o'á péir rin, accordingly.

Le hašaró go = ar móó go, ar éuma go, ar éor go, ar úóis go, i scaoi go, 'ra scaoi go, ar rliže go, so that.

Go cnuinn baiaé = go cnuinn baileac, thoroughly well, perfectly, accurately.

Dealb, a plan, a drawing (also a map).

Deitbir (veirir) = vitbir, veirirveacé, difference.

Éairin = éairin, éairinš, pleased.

Ar úóis = ar éuma, ar móó, ar rliže, in a way, in a manner, to an extent.

A beic leir = oo hpeic leir, oo éabairt leir, a beic aige asur é éabairt leir, to bring with him.

AN T-OCTMÁÓ CEACÉ.

An lá 'na úiaró rin éair an maigirtir asur na páiróí tamall faoa as amharc ar na léaraioib, as molaó ceann asur as fášail loéca ar ceannaib eile asur as deanam amac cia haca a b'fearr. Fa veir-eaó éarraing an maigirtir amac léarršail tige na rcoile asur na mbailte éair fá tcaob ve asur rppéiró ré ar élar i. Úi na litreaca T asur O, O asur I, deanta uiréi go veap, asur éuir ré an T i

n-aice an taoib ó tuaird agus an 'O i n-aice an taoib ó deap.

'D'airtín an t-aoir ós na háiteada éartr timéall comh luath agus t'amaire ríad orda, agus toirgí euid aca as cairbeáint a n-áit féin. Éus an maigirtir orda a innirín tó cairde an taoib ó éig na rcoile i n-a ríad ríad 'na scoinnuirde, agus níor ríad pé áct as euid ceirt orda go ríad pé rárta i n-a intinn féin go ríad na háirde go maic aca ar an léarrgáil agus ar an uile dóig eile.

'Na óiáid rín euid pé an léarrgáil ar eprocaó ar an balla agus éus pé orda tabairt fá deapa go ríad an t-anoir as bárr na léarrgáile, 'O as a bun, O ar taoib na láime veire, agus I ar taoib na láime cli, agus dubairt pé leo cuimne maic a congáil air reo: nuair a beaó ríad as léarrgáil ar bit gurab é bárr na léarrgáile an tuaird, agus bun na léarrgáile an taoib ó deap; go bfuil éoir ar taoib na láime veire, agus éiar ar taoib na láime cli, nuair a beir tú t'ágaró ar an léarrgáil.

Conghuigeaó na rcoláirí as an léarrgáil as cairbeáint na n-áirí tó réir tuine agus tuine, go bfac-tar tó'n maigirtir go ríad ríad aca go clirte, agus nac ríad earráir ná reacrán ar aon tuine aca. Mol pé iad annirín, agus zeall pé dóib go mbeaó léarrgáil eile aige dóib lá ar na bárraí.

Ric an bealaig a-baile an lá rín níor ríad ríad áct as caint fá léarrgáilí agus fá na háiríob orda agus as tomár cairde an ceann úr a beaó aca as an céad céad eile. Dubairt ógánaí amáin gur maic leir féin léarrgáil na héireann tó beic aca, mar bí ceann ar eprocaó i reompa a acar inr an baile agus bí eolar beas aige ar euid tó na háiríob innti.

SLUAS.

léarráiríob = léarrgáilíob, mapannaib, mapaib, maps.
as molaó ceann, praising some.

ἔαρτ φα ὄταοῦ θε = ἔοιτ ἐτιμέεαλλ αἰρ, μόν-ἐτιμέεαλλ αἰρ, 'na μόν-ἐτιμέεαλλ, ἔαρτ γαὶ ὄταοῖθε θε, round about it.

Ἀρ ἄν υἴλε ὄοῖξ = ἄρ ἄν υἴλε ἔυμα, ἄρ γαὶ ἄν ἔυμα (ἐπλιξε, ἔαο), in every way.

Ἀρ ἐποῦαῦ = ἐποῦετα, hung, a-hanging; ἔυρ πέ ἄν λέαρρζαῖλ ἄρ ἐποῦαῦ = ἔυρ πέ ἄν λέαρρζαῖλ ἐποῦετα, he hung (suspended) the map.

Ἀρ ἄν βαλλε = λειρ ἄν βπαλλε, λειρ ἄν μβαλλε, on the wall.

ἔυρ πέ οῖρε = ἔυρ πέ ὄ'φιαῦαῦ (ἰαλλὰ) οῖρε, ὄο ἔυρ πέ ρά ὄνεαρρ ὄοῖδ, he made them, he compelled them.

Ἐυῖνε μαῖε ἄ ἐογγῶαῖλ αἰρ ρεο = ἄν μέρρ ρεο ἐοιμεῶ ὄ'na γκυῖνε γο μαῖε, to always remember this (this much) well.

ὄο ρέμρ ὄυῖνε ἄγυρ ὄυῖνε = 'na ὄυῖνε ἄγυρ 'na ὄυῖνε, ὄιαῖδ ἄρ ὄυῖαῖδ, one after another.

Ἐο βραῦετρ ὄο'ἄ μαῖζιρτιρ = Ἐο βραεαῦετρ (Ἐυρ ραῖλῶιγεαῖδ, τῶγβαῖδ, τοῖμνεαῖδ) ὄο'ἄ μαῖζιρτιρ, until it appeared to the master.

ὄγῶαῖδ ἄμῶαῖλ = ἄν ὄυαῦαῖλ ἄμῶαῖλ, ὄυῖνε ἄα, one youth, one boy, one of them.

ἄν ἄαοῖαῖδ ἔεαῦτ.

ἄυαῖρ ἄ ἔἄνιε ἄν μαῖζιρτιρ ἰρτεαῦ ροῖμ ἄν ἔεαῦτ ἐρῦῖνεολαῖρ, ἄγυρ ἐυαῦἄν μόνρ ρῶῖρῖρ ραοῖ ἄ-ἄρκαῖλ, ἄν ἄ ὄ'na ὄιαῖδ ρῖν, βῖ ἄμῶαῖρ γαὶ ρῦλα αἰρ. ὄ'φορζαῖλ ρέ ἄμαῦ ἄν ἐυαῦἄν Ἐἄν μῶαῖλ, ἄγυρ ρρῖεῖδ ρέ ἄρ ὄοῖρρ ρομπα ἔ, Ἐο ὄῖρεαῦ μαρ ρῖνε ρέ ἄν ἄ ὄοῖμε, ἄν τ ἄ ἄ-ἄῖε ἄν ταοῖδ ὄ ἔυαῖδ ἄγυρ ὄ ἄ ἄ-ἄῖε ἄν ταοῖδ ὄ ὄεαρ.

ἄυἄδ ἔ Ἐο ραῖδ ἄν τ-ἄῖνμ ἄρ ἄν λέαρρζαῖλ, βῖ μῶῖἄν θε ἄ ἄ ρῶῖρῖδ ἄἄ ἄ-ἄῖνεῖαῖδ ἄ, ἄῦτ ἄ ἄ ραῖδ ρέ ἄ βραῖ Ἐο ραῖδ ρέ ἄ ἄβῆλ γαὶ ὄυῖνε, "Ἐο ἄ λέαρρζαῖλ ἄν ρῶῖρῖρτε," ἄγυρ ὄοῖρῖξ ριαῖ ὄυῖλε ἄγ ἐυαρρῦγεαῖδ ἄ ἄ-ἄῖτ ρέῖν ὄυῖρῖ. ὄῖ ἄῖνε ὄεαρρῖ τῶρρῖνγετῖ ἔαρτ ρῶ ἄῖτ, μαρ ὄεαῖ ρῶῖρῖ ὄεαγ, ἄ ἄρ ἄ ἄ λέαρρζαῖλε, ἄγυρ ὄυῖδ μαῖε ἄεο ὄυῖλε ρῖορ ὄ'φῶγῶαῖλ ἔαῖρῖ ρῶ ἄ-ἄ ἔοῖνε ἄ ραῖδ ρῖ.

ὄυἄῖρτ ἄν μαῖζιρτιρ ἄεο ἄἄ ἄ-ἄῖνεῖαῖδ ρέ ὄοῖδ ἔαῖρῖ ρῶ ἄ-ἄ ἔοῖνε ἄ ραῖδ ρῖ Ἐο ρῶῖρῖγεαῖδ ρέ οῖρε ρέῖν ἄν ἔεῖρτ ὄ'φῶρζαῖλτ, ἄγυρ Ἐυρ μαῖε λειρ ἄῖδ ὄο ὄεαῖἄῖδ ἄ ἄῖῖῖῖ ἄ Ἐοῖμῖρῖθε.

Fá d'eineadh fonnpuig caitín beas garra glie go ríab teac na rcoile i lár na h-áite ro bí, mar d'éarrá, gearrta amaé ar eoróde na léarrgáite. 'Na úiaró rin ip amlaíó mar d'fuarfáil ríad an éirp, na bailte talaim a bí aca ip an léarrgáil an lá roime gur d'íad a bí timéiolluigíte éarp leip an line d'éarrg.

Cait ríad an lá rin go rultmar pléiríúróa ag cuarrtuáó agur ag fáóáil eolair ar na háitib ip an páráirte. Bí áitne aca ar an móp-úiro de na bailtib talaim éeana, agur éualaíó ríad iomráó ar mópán eile aca, agur fáoilreáó tuine a beáó ag éirpéacé leo, agur an glie a bí aca, go ríab gpeann an-breag aca, agur níop móúig ríad go ríab am an éeacéa éarp.

Seall an maigirpíó d'óib go ríacáó ré leo go nullac énuic áipó an éeáó lá maíé eile, agur go dtairbeánrúó ré d'óib an úiro buó mó de na háitib a bí ainmnigíte ar an léarrgáil.

Seall ré d'óib mar an gceáóna go dtiubraó ré leip íad go bfeiceáó ríad ábainn agur rpután, loé agur currac, áróán agur coméropmós, ríab agur enoc.

Bí lútgáir an-móp ar na páiróib fá éluirpín go mbeáó lá raipe aca, nó rin mar d'ámaipe ríad-ran ar na gnoiúib, acé bí a fíop ag an maigirpíó go brogluimeóacáó ríad i bpaó níop mó amúig lá mar rin 'ná d'foógluimeóacáó ríad i dtíg na rcoile.

GLUAS.

Cuacán = coim, rolla, láóar, ríuáó, cín, a roll, a sheet; cuacán páiréir, a roll of paper, but coim éaváig, a roll of cloth; cín meamraim, a roll (or codex) of parchment; ríuáó nó láóar páiréir, a sheet of paper.

Rompá = op a gcomáir, before them, in their presence.

Go vípeac mar = vípeac mar, dála mar, just as, exactly as.

Munab é = muna mbeáó, only, were it not, if it were not the case.

Seo i léarrgáil an páráirte = ríóí léarrgáil na páráirte, this is the map of the parish.

Coirig ríad uile ag cuairteáó a n-áit féin uirthi = go éiríonn
 uathu (óirígeadh) go léir ar a n-áiteannaib féin go cuairteáó
 innti, they all began to search for their own places in it (on it).

Carra pá = timcheall, móir-timcheall, round, around.

C'adó pá n-a éinne a maib rí = cao éirge go maib rí ann, for
 what purpose (why) it was.

Go ráirigeáó ré orra féin = go vteirfeáó (vteirfeáó, vteir-
 feáó) ré orra féin, go zcinnfeáó ré orra féin, go maáó (maáó)
 ré vob féin, until they themselves would fail (*lit.*, until it would
 beat or surpass themselves).

Iao vo éannaib a noicill = iao a noicill vo éannaib, go
 noéannaib a noicill, that they would do their best.

Sonnruig = éus pá noéanna (pá noéanna), énoénuig, énoénuig, vo
 mótuig, v'airuig, éur . . . énoénuig pá (ar an) méio reo,
 noticed, perceived, remarked.

Choróe = énoénuig, heart, core; here = lár, ceairt-lár, middle,
 very middle.

O'ruarraig ríad = vo réoéirigeáó, they solved.

lomráó = tráéct, luaó, luaóéairt, talk, mention, "tell."

Pá éluirín = pá éluirín, i vtaob ir gur éualavap, paí máó
 r gur éualavap (éuala ríad), because they heard, at hearing.

Snoitib = znótaib, business.

Nior mó = ni buó mó, more.

AN DEICMEÁÓ CEÁCT.

Nuair a éainic an lá ar éoir vo na rcoláirib dul
 amaó ério an tír mar zcallaó vobib, bí ré ag cur
 fearcanna, agus b'éirgean vobib fanaéct i vtiig na
 rcoile, zé gur vbrónaó an rgeal aca é, aóct níor éur
 ríad a n-am amúda, mar bí reanáar aca pá'n ainirir
 agus pá móran eile a bain léi.

Dubairt ógánaó amáin naó maib ruáó ar bíé aige-
 rean ar an fearcainn, go háirigéte nuair a éirgeáó rí
 tráéctóna Dia hdoine, mar zéirbeáó ré ceao a veit
 ag iarzairéáct breac ríé an lae Dia Saóairn, agus
 b'féar leir rín 'ná veit ag bainir.

Dubairt duine eile go zcuairéó ré gur b'é méao
 na fearcanna a bíóó agáinn inr an tír reo a éus ar
 an féar páó éom maic agus ar na maóairib a veit
 éom zlar.

Labaib buacaili amaé agus dubairt ré go scuatair
ré a d'airí agus fáó go mbíod an iomaio cuileóg aca
iní na tíocraib a bíod tamall fada san fearcainn,
agus sup ar éigean a tíocraó le duine riubal ionnta
le plúcaó ó'n ére agus le luaitre a d'éirigeaó ó'n
talam ar uairib, agus a bíod d'a ríobaó leif an
saoit anoir agus aipir.

D'iarra duine aca ar duine eile a tomair cá méad
lá tihm a bí agusann pié na bliadna i n-uairí iní na
Ceallaib Deaga.

Níor éirig le haontuine an puó ceairt a tomair,
agus fá d'eiread do hinnreáó dóib sup céad agus
reáct lá déas de laetib tihme bí aca iní na
Ceallaib Deaga agus éairt fá'n ceanntar pin ar feáó
na bliadna 1902.

D'fiaspuiú riad de'n máigirtir an riab baint ar
bité agus cruinneolar leif an ainpír, agus le neitib
mar pin.

D'iníir ré dóib go riab go cinnte, go riab baint agus
cruinneolar le deagnaé saé níó ar d'ruim na talí'an
agus saé níó d'ar éairtaró air agus iní an aer atá
fá d'raob de.

Tóirig riad agus eaint eatorra féin ar na neitib a
bí agus fá ar an talam agus agus fáó go riab baint agus
cruinneolar leo uile, agus do lean cuir aca de'n
cómpáó go riab riad iní an baile an tráéóna pin.

Bí cuir eile aca agus fáó nac riab an fearcainn
agus an fuáct, an ríoc agus an rneácta san maí
éigin nuair a éongbuig riad na mílte agus milliúna
cuileóg ar riubal uainn.

GLUAIS.

agus cur fearcainn = agus fearcainn, agus cur, agus báirtig, raining.
níor éirí riad a n-an amúga = níor rgoipeavar (carceavar)
a n-ainpír san tairbe, they did not waste their time.

Seanair fá = eaint ar, cur ríor ar, tráct ar (fá), talk about,
discussion about.

Tráéóna = um tráéóna, in the evening.

A tús ar an féar = a tús do'n féar, fá nveara do'n bfear, that caused the grass.

Plúcaó = múcaó, taótaó, smothering, choking.

Síobaó = féroeaó, driving, blowing; o'á síobaó, being driven or drifted, blown about.

A tómar = tómar, buille fá tuairim do tábairt ar, to guess.

Ar fíubál uainn = i b'fao uainn, ar fíubál uainn, uainn, (far) away from us.

AN T-ANMÁD CEACT DÉAS.

Táinig lá fliuc eile, coramail leir an lá a cuairt éirte, agus b'éigean do na páirtoib fanaóct in' an tís, áct níor éall ríad daoair o'á síocair rin, mar congbuigeaó iao gnoiteaó, áct b'fearr leir an cuir buó mó aca beit amuis.

O'fiarruis an maigirtir an b'facaio ríad loé aríam, agus dubairt cuir aca go b'facaio, agus do hiarraó ar óuine aca a in'rin do'n cuir eile cairé an ruó loé.

I ndiaio rmuainte air féin tamall, o'f'p'easair pé gur poll móir uirge é, 7 talam éirte timéall air, 7 gur gnátaó le habainn a beit as teact irteaó ann agus a fásáil, go raib curraó bog ar taob amáin de'n loé a raib reiréan aise, agus go raib mar beaó féar fada as fár ar imeall an loéa, agus gur in'ir a óearbhácair do gur cuirghraó no cuile a beiréaó na daoine air agus go raib pé oét nó naoi t'p'oigte ar a fáo.

Duó maic le duine nó beirt fíor o'fásáil an raib beataóais ar bit beo in' na loéannaib. Dubraó leo go raib maóair uirge coitcéann go leor in' an uile loé, agus go raib cineál eile de maóair uirge a raib doóaréu mar ainm air, ar óeanaím con agus gob caol fada air, i gcuir eile aca. Sgairt ógánaó amaó go gcuairé pé féin r'géal fá doóaréoin a lean fear uair amáin agus gur fobair go mbéarraó pé air, áct éair an fear a éarós ar éarríais agus nuair

a t'áinic an t'obairéú com' fada leir, b'uir fé a' fob i n-áiríú na carraige, mar' f'aoil fé' sup' b'é an fear a b'i i n-áit na caróige.

T'ubairt buacail eile go raib' fé' féin 'na com-nuróe ar' b'ruac' loca' a'gur' nac' b'pacaró' fé' beataóac' ar' bié' ann' riam', acé' go raib' b'ric' a'gur' earc'ona go leor' ann' a'gur' sup' m'nic' a' m'aró' fé' curó' aca' a'g' iar'gair'eacé' le boig'ce.

T'ó'riop'huig' r'iaó' de an' b'pacaró' fé' eac' uir'ge r'iam' in' an' loé', a'gur' t'ó'f'reagair' fé' nac' b'pacaró' a'gur' nár' é'p'eiró' fé' go raib' a' leicéiró' ann', nó' t'á' m'beacó', go b'f'eic'f'eacó' fé' i n-am' é'ig'in é'. T'ubairt' curó' eile go raib' nó' go b'pacaró' t'aoine' curó' aca' a'gur' go' g'eual-aió' r'iaó' féin' na t'aoine' r'eó' a'g' r'áó' go b'pacaró' r'iaó' eac' uir'ge a'gur' nac' n-in'f'reó'acó' r'iaó' b'p'eas'.

T'ó'f'p'ig' a'ir'near' a'gur' callán' eator'p'p'a' f'á'n' eac' uir'ge a'gur' t'ó'iar'p' an' m'air'g'ir'c'ir' o'p't'a' d'eir'eacó' a' é'ur' leir' go' t'ó'í' l'a' eile, a'gur' go' m'beacó' r'g'eal' a'ig'e' féin' le hin'p'p'in' f'á' t'ao'ó' de.

GLAIS.

T'á' f'io'c'air' r'in = t'á' b'e'ar'g'air' r'in, t'á' b'p'um' r'in, t'á' t'á'p'p' r'in, on that account, because of that.

T'no'í'ceac' = t'no'í'acé', busy.

I' no'iaró' r'muante' a'ir' féin' tamall' = tar' é'ir' tamall' t'o' é'ab-ai'p'e' a'g' m'ac't'na'm', after thinking (pondering) awhile.

Cuir'g'p'eacé' nó' cur'e' = g'iol'caé', reeds.

a' b'eir'eacó' na t'aoine' a'ir' = t'o' g'la'ó'ó'c'í' a'ir', (the) people used to call it.

B'eac'á'oi'g' = b'eir'ó'oi'g', beasts.

M'ao'aró' uir'ge = m'ao'p'ai' uir'ge, t'obair'com', otters, but the latter, formerly = otters in general, is now applied in Co. Donegal to a peculiar kind of otter with a long narrow beak, as the lesson states.

T'obair'c'ú', peculiar kind of otter, as above.

A'ir' b'e'anám' é'on = i' b'p'uir'p' é'on, a'ir' é'uma' é'on, i' p'uo'c't' é'on, in the shape (form) of a greyhound.

S'gair't' = g'la'ó'ró', g'la'ó'bu'ig', called.

Boig'ce = b'ia'ca, b'e'aca, bait.

Eac' uir'ge, a water-horse, a kind of animal said to exist in the lakes of Connacht and Co. Donegal.

Callán' = g'leó', g'eom', the noise of talk, especially of a confused and loud kind.

AN DÓMHAÓ CEACHT DÉAG.

D'fharpuig an maighirtir díob eia aca a dtioc-
fao leir a innrin do cairde an dealuigad nó an
deitdhir atá iomr rliab agus enoc. Cuir fear ós
ruar a lám agus dubairt ré go raib rliab níor áirde
agus níor fuide ná enoc, agus d'aontuig ríad uile
go raib ro ceart. Tóirig ríad annrin as ainmniugad
na gcnoc a bí cómharaic dóib.

Šaonl cuir aca gur d'iongantaic mar ruar bunad
na rean-ainprie ainmneaca do'n uile áit go ríú na
gcairpgeac agus na bpoll inr na haibneacaib agus
na ršpriegeacaib a coir na fairpge.

D'innir an maighirtir dóib go raib ciall le hiomlán
na n-ainm reo agus nac réidhir do donuine rtair na
héireann a reiríobad nó a léigead nó a tuigrin muna
raib Šaéidig aige agus muna raib ciall agus bpiš
na n-ainm aige a earlaidear innri, agus ar an ádhar
rin, má buró mian leo eolar a beic aca fá n-a dtír
féin mar buró cóir, go raib ré d'fíacaib orca an
Šaéidig d'fogluim.

Buró mar leo annrin miniužad d'fášail ar ainm-
neacaib a mbaile féin agus ruar ríad rin agus
šeall an maighirtir go mineócaó ré dóib an uile
ainm a earparde orca nuair a bead ríad as léigead
rtair na héireann agus as fogluim eirinneolar,
agus bí ríad pápta.

Tóirig ríad annrin as cuimniugad ar pléidtib agus
as innrin fá níó éigin a earlaid orca. D'ainmnig
uine amáin Šliab Calbair, agus dubairt ré gur ar
an rliab rin a céaraó ar Šlánuigšeoir.

D'ainmig uine eile Šliab Šinái ar ar tugad na
deic n-aiteanta do Šlaoir.

Leas an maighirtir anuar léappšail an domáin
agus cairbeán ré na pléidce reo dóib uirri, agus
cairbeán ré éire, a n-oileán díoir féin, dóib 'ran am
céatona. Míniš ré dóib gur calaín a bí inr an cúro

de'n léarfáil a bí d'acuisíte agur sup uirge bí iní an cúro a bí bán.

D'fíarfuis ré an raib cuimne sca ar pléibtib ar bí eile, agur dubairt uine sca sup léig ré i mbeata fáorais Naomta sup éaré ré ré bliadna ar Siab Mir i nultuib ag buacailleact muc agur caorac, agur tamall fada 'na óiaró rin sup éaré ré ó toiréac an Corzair go dtí n-a úeiread ar Óruac fáorais, ríab i sConnaéctuib.

D'fórgail an maigirtir amaé léarfáil na héireann agur éairbeán ré na háiteaca ro uiréi, agur dubairt ré leo sup óoir uóib an uile áit a éairbeáirde tóib a óongbáil i sCuimne.

SLUAS.

Dunadó = muinntir, daoine, people.

Áibneacáib = aibnib, rivers.

Sgréigeacáib = creagacáib, creagracáib, rough craggy ground near the sea.

A éairáirde óiré = do buairéad umpa (leo), a uoiréad ríac éairéna áir, go uoiréaróir éiréna áir, that they would meet or come across.

Ag innrin fá = ag innrin ar, telling about.

A céarad = a páiread, was crucified.

Leas = do leis, do leas, let.

AN TRÍOMADÓ CEACT DÉAS.

Fá úeiread agur fá úeiréanac éainic lá breas póitireac srianáir, agur níor leis na rcoláirí do'n maigirtir dearmad a úeanáir ó'a sgealláir.

Go goiré i ndiaró an do-úeas d'fás ré na naoiréanán agur an cúro ad' óige de na páiróib fíoi cúram na maigirtreára, agur éus ré an cúro eile leir go báir ónuic áiré a bí fá éairim míle ó éis na ríole.

Siubáil ríad go ríocar ríaimnéac agur nuair a éairáirde éirénn nó tom, ríúctán nó tobair, nó d'adairó

iongantac, orca, ní léigeaó an maigirtir éairir iad gan a ainm ó'fáigail uaca nó innrin dóib. Mar an gcéadna leir na héanaócaib a éuireaó ríad 'na ruidé, b'éigean do a n-ainmneaca ó'innrin dóib agus cá mbíod a neaóraaca deanta aca.

Ar an dóig reo níor mótuig ríad so ríad ríad as bárr an énuic.

Tóirig ríad annrin as aháire ar na háiteacaib a ríad eólar aca orca ar ucúr agus ar a ucigcib féin. 'Na óiair rín, ó'innir an maigirtir ainmneaca na n-ait cómharaaca aca. Ói pléibce agus énuic, áróain agus gleanntáin, mínte agus maóairí, loáanna, aibne agus rruáin, bealaige móra agus caráin, cloiócaaca teóran agus rsonnraí agus móran de neicib eile, le feicrin ó'n énoc ro agus b'éigean do'n maigirtir an iomaó ceirt a éur agus a fpeasra.

Cuid de'n dor ós nac bfeacaíó loé ríam ríamé, dubairt ríad náir b'iongantac leo dá mbeaó beaó-aóais allta ann, agus éur ríad i gcúinne do'n maigirtir gur géal fé dóib rgeal a innrin fá eac uirge.

"Ní ríu rgeal a éabairt ar a bfuil agam-ra le hinnrin óaóib," ar' an maigirtir, "acé an lá fá óeireaó, nuair a bí impearán eáóraib agus am an éaéca caíte, táinic ruó in mo cúinne a connaire mé níor mó 'ná dá fícaó bliáóan ó foim. Maróin breaó ríamraíó bí mé féin agus óuine muintearóa óam as óul éum na rcoile. Ói loé ar éaóib an bealaig móir, agus conncamar araon beaóacaó amuis i n-a láir. Ói a éeann agus a guala agus a dá éoir toraig ór cionn an uirge, agus bí aháire maíó rada agáinn air. Óo féir ar mbaramla-ra, bí fé com móir le rparraaca bliáóna agus é com óub le háirne. Ní tís liom cinnacaéca a éabairt óaóib gur eac uirge bí ann, acé ní'lim féin i n-aámar ar bíó náir b'éaó, 7 bíóó buir mbreacaórucaó féin agáib-re."

Cait ríad ruar le dá uair ar mullaó an énuic,

ašur o'fošluim ríad móran fá'n tír éaric timcéall,
 aét ní raib ríad fá'ra šur žeall an maigiricir šo
 léisfead pé ruar íad lá eile. O'iarir pé o'ra ainm-
 neada na šnoc ašur žac uile aic o'ar o'féiricir leo
 o'fošluim roim an lá rin, ašur duairic pé, an té ir
 mó a mbead ainmneada aige, šo vtiubíad pé leabar
 veap oó.

Oo beartuig žac vuine aca oó péin šur b'aige
 péin a bead an leabar.

ŠLUAIS.

fá óeróeanaé = fá veoró, at length, at last, finally.

fá éuarim míle = tuarim le míle, timcéall ir míle, fá míle,
 about a míle.

A éuríealó ríad 'na ríurde, which they would start.

neavrača = neava, nests.

Ar an oóig reo = ar an žcuma ro, in this way.

Mince (pl. of min), "misks," i.e., green level places in the moun-
 tains (not green always).

Šžéal fá = ržéal ar, a story about.

an lá fá veiríealó = an lá éeana, the other day.

éanic ruo in mo éuimne = éanic ruo éigin im' éuimne, éugar
 ruo éigin éun mo éuimne, I recollected something.

níor mó 'ná = éar, or cionn, over, more than.

ní'ím péin i n-ámpar ar bíé = ní'l ámpar ar bíé ašam péin, ir
 beaš o'a méarbal (veapmar) oim péin, I have not the slightest
 doubt, I know right well, right well I know.

bpeačnužad = bpeičeámantar, bpeičeámnar, meap, tuarim,
 judgment, opinion.

Oo beartuig žac vuine aca oó péin = bi pé roeari i n-a aig-
 nead aš žac vuine vóib, oo beartuig žac vuine aca i n-a aig-
 nead, each one of them made up his mind. *Lit.* each person of
 them "deeded" for himself; beartuig from beart, a deed.

AN CEATRÁMADÓ CEACT VÉAS.

Nuair a éanic an t-am fá cionne an éeacta
 éruinneólair an lá 'na vdaró rin, éuš an maigiricir
 na páiróí or cionne élarí duib ašur éarraigz ramail
 énuic ašur pléibe air. O'innir pé vóib šo raib na

pléibte agus na cnuic níor tuisbe ar na léarsgáilib 'ná an talam éar taiméal.

Com luath agus bí eólar aca air rin, éarraing ré ramaíl aibne (abann) agus rputáin ar an élar dóib, as tuis irteac i loé agus as imteact amaé ar an éeann eile de. D'fíarpuig tuine aca de cairde an éaoi a n-aicneócaó ríad tuis abainn agus rpután ar an léarsgáil. D'innir an maigirtir dóib go ríab na haibneaca ríad beas níor leitne 'ná na rputáin agus mar an scéatna go bfuil bun na habna beasán níor leitne ar na léarsgáilib 'ná a bárr.

D'fíorpuig ré dóib cairde mar ríteann na haibneaca, cia haca leir an énoc nó i n-agaró an énuic? Bí a fíor aca uile go ríteann uirge i scómnurde le ránaró.

Cuir ré móran eile de ceirteannaib orca le haíaró go dtuisreacó ríad go ríteann na haibneaca i scómnurde éiró an talam ir írle agus go bfuil bun na habna níor írle 'ná a bárr, agus mar rin, nuair a beacó léarsgáil rompa, go bfeacó ríad aicne uiréi cairde an taob i ríab an talam as claonacó.

Éracó ríad annirín fá loéannaib, agus cairde b'adóbar dóib. Dubairt tuine aca sup mínic a rinne ré loé beas lá tuile i rpután a bí cómgaraé ró.

Connairc ogánaé eile a acair as veanam tobair lá amáin, 7 faoil ré go ríab na loéanna coramaíl le toibreacaib móra. D'iar ríad air a innirín dóib cairde mar rinneacó an tobair. Dubairt ré sup tocaíl ré poll móir domáin i toirreacó agus annirín sup éuir ré balla éar air agus éré le n-a éúl rin. D'fíarpuig tuine aca cairde fá n-a cóinne a ríab an éreafós. Dubraó leir sup cóngbuis an éreafós an t-uirge san a tuis éiró.

Dubairt an maigirtir náir neamócoramaíl ar bit veanam an tobair leir an dóig ar toirig na loéanna ar tóir. Bí los inr an talam agus lion an t-uirge

ruar é go bfuair pé bealać amać i n-ait éigin fá
 'deiread. Cómnuig an t-uirge iní an los agur pinne
 pé loć.

D'éirig ceir eile ioir na páiróib, 'ré rin, caróe an
 máit acá iní na loćannaib? Dubrad go raib iars
 ionnta, acť d'freađair tuine eile gur b'feárr an
 talaím a bí fúta. D'innir an maiđirtir go gconđ-
 buigead na loćanna móran uirge lá tuile, agur ar
 an adbar rin nać mbíod an tuile com mór nó com
 láiruir agur nać n'beanad rí oirlead uóćair uó'n
 talaím nó uó'n bárr ar dá taob na habna.

— — —
 SLUAIS.

Ór coinne = or comair, opposite to, before.

Samail = coramlact, likeness.

Caróe an éar = cia an éar, cia an nóí, caróe mar, cia mar,
 cionnur, how.

Ioir abainn agur rrućán = abainn éar rrućán, a river from a
 stream, the difference between a river and a stream.

Bun na habna = bun na habann, bun na haibne, the mouth of
 the river.

A bárr, its source.

Leir an énoc = le pánaid an énuic, down the hill.

I n-agaib an énuic = i gcoinne (gcoinnib) an énuic, up (against)
 the hill.

Aitne uiréi = aienugad uiréi, aieint uiréi, know by it.

Érúct riad anirín fá loćannaib = uo érudatad aniróin ar
 loćaib, they talked then about lakes.

Caróe b'adbar uóib = cao ba éruig (éuir) uóib, cao ba bun
 leo (uóib), what was the cause of them.

Gur uóćail ré = gur gaurí ré, that he dug (cut).

Domán = doimín, deep.

Éar ar = timceall ar, around it.

Bealać = rúge, way.

Uóćair = uođbála, (of) damage, harm.

— — —
 AN CUIGEAD CEACT UÉAS.

An lá ro cúg an maiđirtir na páiróí amać leir
 agur tairbeán pé gadbatar talaím uóib i n-aiće éige
 na rcoile agur cloirde teorann ar gac taob 'de,

agus d'fíapnuig ré díob caróe fá n-a éoinne a n'oeapnaó an cloirde ar gac taob mar rin.

Saoil duine amáin gur le dealuigead nó teorpainn a d'eanam ior na gabáltaraib a pinnead na cloró-eaca. Saoil an dara duine gur leir an eallac a congbaíl ó gabáil anonn agus anall ar talam dáome eile. Dubairt duine eile go raib fargad inr na cloróeacaib lá gaoite móire. Dubairt an ceathrú duine gur mór a cuirig na díogaaca a bí ar gac taob de'n élorde leir an talam a tíormuigead.

Dubairt an maigirtir go raib lútgáir air fá a fíor a beic aige go raib riad ag rmuainead oíra féin agus gan fíreagra mar bead píopóio ann. O'fíapnuig ré caróe mar bí an gabáltar a raib riad ag amáir air teorpanta ar an taob ó d'ear, agus do hinnreab dó; anrín ar an taob tíar, agus do hinnreab dó, agus mar an gcéadna leir na taobaib eile. Ní raib ré fáirca go dtug ré oíra a innrín dó caróe mar bí dá gabáltar eile teorpanta.

Cuaró riad irteac go tíg na rcoile anrín agus d'fíorgail ré amac léaprgáil an páraírte agus d'iarra ré oíra a fuargailt dó caróe mar bí a mbaile féin teorpanta, agus 'na díaró rin na bailte cómsharac dó.

Nuair a bí rin deanta aca, cóirig riad ag cuartuigead na n-áit a éonnaire riad uaca ó'n énoc áro a raib riad air an lá fá d'eiréad, agus saoil riad go raib gíreann an-mór aca. Cóirig cuir aca ag cairbeáint na mbailte a bí níor áirde agus níor írle 'ná a céile. do réir cúrra na rruacán agus na haibne.

Fá d'eiréad dubairt bean beag beodanta leir an maigirtir gur d'iomda ceirt éruaró a cuir ré oíra-ran, agus anoir go mbead rí an-buiréac de dá bfuarglócaó ré ceirt di-re.

Dubairt ré go n'oeapnaó agus fáilte, dá mbead ré i n-a éumap.

O'fíapnuig rí de cá har a n-éirigead na haibneaca.

Dubairt ré naé mbíod iní an cúro buó mó de na haidneadaib ó túr aét rruéain beasá, aét go dtigeaó rruéain eile irteaó ionnta, go dtí fá deirneá go mbíod ríao mói go leór le habainn a éabairt oíca; sup ar tobair mói atá an tSionainn, an abainn ír mó i nÉirinn, as éiríge, asur mar an gcéatna sup ar tobair atá an abainn ír mó 'ran éorair, Spuc Óanóibí, as éiríge. Tairbeánaó an dá abainn reo ar léarráil na héorpa asur 'na diaó rin tairbeánaó an tSionainn ar léarráil na hÉiréann.

SLUAS.

Sabálar = feirm, feilm, baile taláin, a holding, a farm.

Farsaó = foitin, shelter.

Cúroíge = éongnuíge, éabruíge, helped.

Fá = i staob, at, about.

Píopóro, a parrot.

Teoranta = crioéanta, tóparnta, bounded.

A fuarsaile uó = a péirteaó uó, to solve (it) for him.

Deóúanta = beo, beóda, lively, smart.

I n-a éumar = ar a éumar, ar éumar uó, in his power.

Go mbíod ríao mói go leór le habainn a éabairt oíca = go mbíod uóéam abainn ionnta, they would be big enough to be called (for) a river.

AN SEISEAÓ CEACÉ TÓEAS.

As an ceacé an lá 'na diaó rin, dubairt an maig-iríir náí fuarsaile ré an ceiré go nomlán a cúir an cailín beasá air an lá roime; asur sup mimic a bí bairr nó bun-rruc aibne i loé nó i gcuirraó nó i n-áit bog éigin.

"A maigiríir, leó' éoil," appa garúr beasá, "cá uéirdeann na haidneada?"

"Téirdeann an cúro ír mó aca irteaó 'ran fáirre móir asur beasán aca irteaó i bfairreáib atá i lár na taláin," app' an maigiríir.

Sgaoileadh anuair léarsáil an domáin, agus tairbeánadh sibneada as dul irtead 'ran fáirrige móir agus mar an gcéadna sibneada as dul irtead i bhfáirrige i lár na talmáin.

Nuair a bhí sí deanta, éuaic an maigirtir nuair léarsáil an domáin, agus rsgaoil sí anuair léarsáil na condáe. Bí line dearg tarruingte roir i féin agus na condáete eile. Bí an fáirrige ar taob amáin di agus ní raib line dearg ar bit ar an taob pin.

Mar an gcéadna bí line dearg tarruingte tairpá'n párairte. Ní raib sí i bpad gur éuis na páirtoí cairde pá n-a éoinne a raib na linte dearga, agus tairrige curd aca 'sá fuarsait cairde mar bí an condáe teoranta ar an uile taob.

Bí beagán de bailtib móra na condáe tairbeánta tall agus i bfuir, agus bí lúégháir móir ar an dor ós nuair a caraó ortá ar an léarsáil baile móir ar bit a scuatair ríad iompáid pá dtaob de.

Connairc ríad bealaige móra ar na léarsáilib eile aic anoir dearg ríad níor géipe ortá, agus tairrige ríad as fiarruige d'á céite cairde an bealaic a bearráid iad ar a n-áit féin go dtí na bailte móra tairp cómharaic aca.

D'iarr an maigirtir ortá beic cinnte agus na condáete d'foglaim a bí as críoéantaic le n-a gcondáe féin, agus geall ríad go ndearpáid.

D'fiarruige d'inne aca de'n maigirtir cairde an cineál bealaige é pin a bí neaméorámaic leis an curd eile. Dubairt sí go raib mar beic ríada ann. D'innir an maigirtir d'óib gur b'é pin an bócar iarráin, agus éaic ríad tamall as deargáid ar na bailtib inr an condáe a ndeacáir sí críoicá.

Ní leacáirta bí na rcoláirí an lá sí nuair a bí am an éacaic irrige, aic gealláid d'óib go léigirde d'óib a beic níor mó 'ná lá amáin as an léarsáil sí agus páirrig pin iad.

Cuir ógánac beag i gcumhne do'n maigirtir sup
 geall pé a dtabairt ruar cum an énuic áiré úo lá
 eile agus nac ntearna pé go fóil é. Dubairt an
 maigirtir go raead ríad com luat agus bead ainm-
 neada na ríab agus na genoc a bead ar a n-amarc
 aca, agus éus ríad air iad ro a tairbeaint doib,
 agus v'fogluim ríad go dian díceallac go raib
 ríad aca.

Dubairt cuir aca sup maic leo dul a cóir na
 fairrige lá nó úo, agus v'innir an maigirtir doib go
 raib dúil aige a dtabairt annsin nuair a beirbead
 cruinneolar na condae fogluimte aca agus 'ré an
 rmuainead bneathuis ríad nac scoingsbeodac rin i
 bpad ar gcúl iad.

Dubairt pé, an leabar a geall pé do'n té ab' fearr
 a cumhneodac ar ainmneadaib na n-áit, go raib dúil
 aige an comórtar fá n-a cóinne a beic aige gan
 móil, cuir de, b'féidir, an lá a raead ríad ruar an
 enoc agus an cuir eile an lá 'na díaró. Úsorthuis ro
 iad a beic níor díceallaige ar fead na haimpise
 a táinic go dtí go nbeadaid ríad ruar an enoc.

"I' dóice," ar' an maigirtir, "nac bfuil móran
 eolair aguib ar ainmneadaib a bainear leir an
 fairrige, acé ir cóir daoib a beic v'a bfogluim com
 maic agus ir féidir daoib go dtí an lá a raadamar
 annsin. Féadann ríab fairruige de buir n-aicneadaib
 agus de buir maicneadaib, de buir nveirbfeatracadaib
 agus de buir nvearbháitneadaib, nó de dúine ar bic
 eile, má tá earbairó eolair oruib fá don níó, agus
 mar ro tiocairó eolar agus tuigre agus críonnaacé
 éuguib gan mótuagó.

GLUAS.

Dun-ípué, source, *lit.* original stream.

Sgaoilead anuar = leigead anuar, was let down.

Éuac = v'píll, rolled, folded.

Condae = contae (*cúntae*), county.

Éart fá'n páraírte = timéall na páraírte, round the parish.

ní maib ré i b'fao gur = níor b'fao gur, it was not long until, soon.

ar an aor óis = ar an haoróisib, ar an aoir óis, (on) the young people.

tomráo fá ocaob ve = tráct air, luá nó luáótar air, talk about, "tell of."

as epióantaect le = as teonantaect le, "marching with," bordering on, bounding. Also as tórainnteact (tóranact) le.

Cineál bealaig = raobair rliige, róir bótar, kind of way (road). Irtig = caite, toir, spent, "up," over.

A beab ar a n-amair aca = go maib raobair (amair) aca orís, which were in their view or sight.

A coir = coir, beside, down to.

'Sé an rmaoineab b'raénuig ríab = 'ré raóileabair, this is what they thought.

Ir dóice = ir dóca, I imagine, I think, it is likely.

San mótuabó = san époénuabó, san éonpuabó, san aipeact-air, san aipeactáil, without its being perceived, unperceived, unobserved, without noticing or perceiving it.

AN SEACTMAB CEACT UÉAS.

Bí lá móir as na rcoláirib lá an éomórtair, asur bí an oipeab rin eolair aca ar na háiteacáib gur b'éigean do'n maigirtir leat-úirín leabair do éabairt uab i n-ait leabair amáin, act mar rin féin níor raóil ré b'reir ar bit óe, act tairbe móir, ríocair gur ríreab ré na ráiróí éum foqluma, asur seall ré dóib go mbeab éomórtair aca as ceann an uile dá mí fearra, ar na ceactáib a n'raeabó ríab tárrra, asur go mbeab tuairpeanna le fágaril as an beirt ab' fearra.

Sgaóil ré amac léarrgáil na héipeann ríopa, asur toirig ríab as tairbeáint na ríonrae a bí ar imeall a ríonrae féin. Sonnrúig cur aca go maib line ríorm tarraingte ar an léarrgáil asur toirig ríab as rmuaineab caióe b'adbar oi.

Fá úeipeab o'innir an maigirtir dóib gur b'é rin an teórainn roir Cúige Ulaó asur an cur eile o'éirunn, asur míunig ré dóib go maib an tír tá fáo ó

foin foimnte i n-a cúige corúcaib, Ularó, Laigin, an tÁ Múmain, agus Connaéta; gur b'é fin an t-aódaí a bfuil cúige mar ainm ar cúro aca iní an tSaedilg go dtí an Lá Inniu, riuó agus nac bfuil agusinn anoir aét ceatpar de na cúigib, mar sinnead aon cúige amáin de'n tÁ Múmain le linn na Sapanais a teaét go héipinn.

Rinnead t'á cúro t'Éipinn fá tuairim céad go leit bliadain i ndiaó aimpíe ar Slánuigíteora, roip Conn Céad-éatais agus Moğ Nuadac nó Eoğan Mór. Leat Cúinn a bí mar ainm ar an leit tuairó agus leat Moğa ar an leit eile, agus buó é an teóra bí eatopra, ó'n áit i bfuil Cairleán Baile Áta Cliaé agus leanamaint t'Éirgíe Riada go Droicéad an Cláirín taob ó dhear de loc Lurgáin. Tá leat Cúinn agus leat Moğa i mbéal na ndaoine go dtí an Lá Inniu.

Iní an tcrean-aimpíe bí Cúige Ularó ó'n Dóinn go dtí an Drobaoir, aét bainead a bfuil ó'n Dóinn go Snám Aigheac de, i n-aimpíe Seoin, Rí na Sagran, agus sinnead corúae de.

Ní'l cinnteacé agusinn caidé an fáé ar tugad Ularó mar ainm ar an cúige ro, aét deip cúro de na daoimib gur ó Ollam Fódla, ní do bí i héipinn trí céad déag bliadain foim aimpíe ar Slánuigíteora. Deip cúro eile gur ó oll-fáit, 'ré fin, ó oll, .i. mór agus fáit, .i. go leór, lionmaipeacé, mar bí an cúige reo com lionmar fin i n-iaris agus i n-eallac. Bí a ní féin i ngac cúige tá fáó ó foim agus ríog-áruir aca. Buó iad ríog-áruir nó ríog-puiríe Ularó Eamain Maéa, comgapaé t'ápo-Maéa, agus Aileac Néro t'á ngoiptear Spianán Ailig anoir, comgapaé do Doipe Coluim Cille.

Bí Cúige Laigean ó éráis Innbíe Cólpa, 'ré fin, ó'n Dóinn, go Cumar na tÓrí nUirge. Deiptear linn gur ó na laigimib nó pleagaid a bí leip na Gallaid a tug Labraó Loingreac go héipinn a' fuair an cúige a

hainm. Marbað an pí seo cúis céad agus trí bliadhna ar fícead roim doir ar Slánuigíteora. Bí dá ríog-áruir i Laigrib, ceann aca i nDionn Ríog agus an ceann eile i Nár. Bí Dionn Ríog cómharaic do Leitglinn i gCondae Ceatharlac, agus maireann Nár i gCondae Cille Dara mar ainm ar an áit eile go dtí an lá nua.

Bí an Mumha fadó ó roim ó Cumair na dtí nílge go bun na Sionainne, aet bainead Condae an Clair de Connaictaib agus cuiread ipceac leo é, agus ip de a foimuid Tuad-Mumha. Fuair an Mumha a hainm, do péir an Doctúra Diaðaicta Seatrún Céitinn, mar tá pí níos mó 'ná don cúige eile. Bí cúis príom-áruir in na Mumhaib as a rígeib, .i. Cairéal, Bpuig Ríog, Traoraige, Caclair Dúin Iarfa, agus Ceann Corad.

Bí Cúige Connaict ó Luimneac ar taob na Sionainne go Drobaoir, adainn beas roir loc Meitge agus an fairge. Deirtear go bfuair an cúige seo a hainm ó clannaib Cumn, 'ré rin, Conn-icéta, nó clann Cumn, mar ip ionann icéta agus clann. Bí a príom-áruir as Ríge Connaict i gCruacain, 'ran áit a dtugtar Ráe Cruacain air anois, in an taob ó tuair de Condae Rora Comáin.

'Siaó rin cúis cúigí na héireann, aet má'r iad, rinnead cúige eile de'n Míde 'na noiaró. Bí Cúige na Míde ó'n tSionainn ar an taob éiar go dtí'n fairge ar an taob éoir, agus ó imeallaib Condae na Dainríogha agus Condae Cille Dara ar an taob ó dear go himeallaib Condae áirca Macla agus Condae fear Monac ar an taob ó tuair. Duó é Tuacal Teactmar, pí a máir i héirinn pá tuairim céad agus veic mbliadhna ar fícead de doir ar Slánuigíteora, a rinne an Míde com mór ro, agus ip é an dóig a ndearna ré é, bain ré méide nó muineál de sac cúige eile agus cuir ré ipceac leir an Míde iad. Deirtear gur ó méide (.i. muineál) a fuair pí a

hainm, aút veiptear mar an gcéadna sup ó míde mac Úraeta a fuair sí a hainm, agus ír dóide sup uad. Duó i an míde seo a lar an céad teine i nÉirinn i ndiaid teaceta Cloinne Neimhead cum na tíre. Duó i an míde a di mar éalam buiro as árd-riúctib na hÉireann agus di ceitíre príom-áruir aca, i. Teamair, Tailte, Clactga, agus Uirnead.

GLAIS.

Níor faoil ré bheir ar bíe de = níor faoil ré sup éall ré vadam v'á úruim, he did not think he had lost anything thereby; bheir (= cailleamaint, caill, loss, detriment) is often pronounced bhir in Leath Chuinn.

Siocair sup = toirg sup, vo bniú sup, because that.

Ar éann = i gceann, at the end (of).

A nveacair ríad éarfa = go nveasadar éorfa = vo cuir-eadar i meadair, vo fogluimeadar, they had gone through, they had learned.

Tá fao ó join = fao ó, fao ó join, i bfao ó join, long ago.

Siúo agus naé = cé naé, although not.

Ceatair = ceitíre cinn, four.

Snám aighead = Loé Cárlinn', Carlingford Lough.

Loé Luráin = Galway Bay.

Cumar na vtrí nuirge, the confluence of the three waters, i.e., the Suir, Nore and Barrow.

Díonn Ríog, now the Moat of Ballynockan, beside Leighlinbridge.

Trádrige, Tradry, in Co. Clare.

Caear Dúin Iarfa, Cahir, in Co. Tipperary.

Loé Meirge, Lough Melvin, in Co. Leitrim.

A nvearna = go nvearna, sup vein, a vtearn, in which he made.

míde, Meath. The true etymology is míde = *Midia = middle land or kingdom.

AN T-OCTMADÚ CEACT DÉAS.

“Anoir, a páirí viltre, mar tá an lá indiu maic agus fóirtinead agann le dul amaé, ír fearr vúinn tamall ainpíre a éarream le hair na fairrige. Ír mímí a veiptear an páile ar an fairrige, mar tá palann iní an uirge atá ann, agus má ólann ríó beagán de éirí ríó go bfuil a blar air.”

Bí aṡar móṡ ar na páirṡoib fá n-a leigean amaṡ ar
 tiṡ na rṡoile, aṡur ṡ'iaṡṡ an maigṡirtir oṡṡa riubal
 leo ṡo rocair ruaimneac, aṡur sinne riao rin ṡo
 ṡṡáinic ṡo himeall cuain. 'Sé an céaṡ ruṡ a sinne
 cuirṡ aca ṡul aṡur bolṡam ṡe'n uirṡe a ṡlacac, acṡ
 nioṡ éaitin ré leo aṡur éait riao amaṡ ar aṡ é.
 ṡoipṡ cuirṡ eile aṡ epuinniugac rṡigeán aṡur rlat
 maṡa, acṡ ní raiṡ riao i bṡac ar an obair rin ṡur
 rṡairṡ an maigṡirtir oṡṡa aṡur éáinic riao cuirṡ ṡo
 tapairṡ, aṡur ṡ'iaṡṡ ré oṡṡa amaṡic ṡo ṡunn ar an
 uile ruṡ a rṡoil riao a beit ionṡantaṡ nó éaṡraṡail
 aṡur iac ṡo éabairṡ fá ṡearṡa aṡur ceirṡeanna a
 éur aṡi-réan fá ṡtaoib ṡioṡ, aṡur ṡo ṡciubṡac ré
 iaṡṡairṡ ar a minniugac ṡóib anoir, nó i n-am éigin
 eile.

O'fiaṡṡuiṡ ṡuine aca ṡe cairṡé buṡ éiall ṡe'n
 féar ṡan a beit aṡ fáṡ rior nioṡ riorṡ ar an talam
 tṡim taob irṡiṡ ṡe'n uirṡe.

O'innir an maigṡirtir ṡóib ṡo ṡrigeac an páile
 irṡeac ṡá uair an uile lá ar an talam rin aṡur ṡo
 ṡcongṡuigac an t-uirṡe aṡur an ralam acá ann an
 féar ṡan fáṡ. ṡubairṡ ṡuine aca ṡo raiṡ rin rior
 ṡo leṡr nó ṡo bṡacairṡ ré a máṡairṡ réin aṡ cur
 ralam ar féar ṡlar le n-a éongṡail ar ṡcúl, aṡur
 'na ṡiarṡ rin ṡur érioiuiṡ ré ṡo ceann tamaill.

O'fiaṡṡuiṡ ṡuine eile ainm na roinne talam a bí
 amuiṡ i lár na raiṡṡe aṡur uirṡe éairṡ fá ṡtaob
 ṡe, aṡur ṡo hinnṡeac ṡó ṡur oileán nó inir a bí
 aṡi.

ṡairṡeán an maigṡirtir annrin ceann tṡpe, muineál
 talam, ṡobán, ror, calac, porṡ, cuan, bun aṡna,
 aṡur éalóc ṡóib, aṡur minniṡ ré ṡóib an éiall acá le
 ṡac ainm aca.

Cairṡ riao ruar le huair ṡo leit a éoir na raiṡṡe,
 aṡur, rul ar imṡiṡ riao, ronnṡuiṡ cuirṡ aca ṡo raiṡ
 an t-uirṡe i bṡac ní buṡ neirṡ ṡóib 'nā bí ré nuair a
 éáinic riao, aṡur buṡ maic le cuirṡ aca rior ṡ'fáṡail

ar cairde tús ar an uirge a beit ag teacht éuca mar
rin.

Dubairt an maigirtir leo go raib an ceirt rin
lán-éruairé aca go fóil agus, dá n-innreodáid ré dóib
an míniúgáid tá léi, nac dtuigfead ríad é, áit lá
eile, nuair a beaó ríad ní b'fuidé éum topais in na
leabrais agus cúpla bliadán ní buó ríne, go dtuig-
fead ríad neite mar rin agus móran de neitib eile
mar an gcéadna, agus sup leór dóib anoir a fíor a
beit aca go ndeirtear, nuair atá uirge na fairrge
ag teacht irteac, go bfuil ré "ag líonad," go bfuil
"an lán ag teacht irteac," nó go bfuil "an lán
mara ag teacht irteac," agus nuair atá an t-uirge
ag imteacht amaó, go bfuil ré "ag trídáid." Nuair
ir áirde an t-uirge, deirtear go bfuil ré "'na
róbarca," nó "'na bárr lán."

Tairbeánad cappaig móir íreat dóib ar imeall na
fairrge, an taob eile de'n éuan, agus do hiarraó
oréa dul agus epomáid fíor go mbeaó a fáile i
gcomérom leir an fairrge. Do hiarraó oréa annsin
amarc ar an cappaig taob éall de'n uirge agus
dubairt ríad náir b'féidir leo a feicrin. Ói báó
amuis ag iarfaireacht agus do hiarraó oréa amarc
air, áit dubairt ríad náir b'féidir leo é o'feicrin
agus éuir ró iongantair móir oréa.

O'íarr an maigirtir ar na páiróib dul éum na
rsoile ar a ruaimhear agus a beit ag rmuamead
agus ag meabruzáid go 'sian ar a bfacaró ríad a
éoir na fairrge.

SLUAS.

fóirteac = oipeamnac, feileamnac, suitable, fitting; from
fóirteir, *v.n.* of fóirim, a form of oirim, feirim, I suit or fit.

bolgam = blosam, bolmac, a sup, a mouthful.

ar air = arir, again.

ní raib ríad i b'raó = níor b'raóa dóib, they were not long at.

ar an obair rin = ag an obair rin, at that work, doing that.

So stiubraó pé iarraíó ar = so stadairraó pé iarraóe ar (fá), so stadairraó pé fá, so scuirraó pé éun, that he would endeavour.

Asur so scongduirgeáó an t-uirge asur an palann atá ann an féar san fár = asur an t-uirge asur an palann atá ann so scuirsuir an féar ó beir as fár, and that the water and salt that are in it kept (stopped) the grass from growing.

So raib rin rior so leor = sur b'fior roin uó ar far, that that was quite true (for him).

Le n-a éongbáil ar scúl = éun é coris (ó beir as fár), to check its growth.

Dun abna = bun abann, bun aibne, a river mouth.

Ealóó, a narrow passage between rocks, especially at the sea-side.

Ní buó neire = ní buó veire, ní buó cómgaraige, ní buó zoire, nearer.

Éus ar = fá nvear, éus vo, caused.

Lán-éruaró aca = ró-veacair uóib, too difficult for them.

An lán, an lán mara, an barr lán = an tuile, an robarra, the full tide.

As trágáó = as trágéaint, ebbing. An trágáó = an mall-muir, the neap or ebb tide.

I scomérom leir = comérom leir, level with, on a level with ar don leibeal leir is also used, especially in an ethical sense.

AN NAOMÁÓ CEACÉ TÓAS.

So ceann uá lá níor rtaó na páirví acé as caint asur as veanam iongantair fá na neitib a connairc rtaó as an fairrige, acé buó é an ruo buó mó a cuir iongantair oréa, naé b'raicáó rtaó an éarrairis nó an báó nuair a' bí a rúile i scomérom leir an fairrige. Fá veireáó tubairc tuine aca sur éoramaril so raib an fairrige níor áirve i lár an éuain 'ná bí pí ar an taob a raib rtaó-ran air.

Bí cuir eile aca naé s'ceireveáó so raib ro amlaíó, asur fá veireáó focruis rtaó eacorpa féin so b'riarrócáó rtaó ve'n máigirir cia haca taob a raib an ceairt aige.

Tubairc an máigirir so raib pé rior so leor so b'ruil an t-uirge i lár an éuain níor áirve 'ná tá pé ar imeallaib an éuain, asur mínis pé uóib surab é an t-ábbar atá leir reo, so b'ruil an doiman ar

deanamh liathróide agus cairbheán ré liathróide dóib a bí aige i dtígh na scoile agus léarsáil tarraingte air.

Duó mair leo fíor d'fásáil uao an raið dóig ar bit eile aige le cruicúgadh dóib go bfuil an domán cruinn, dálta liathróide. Dubairt ré go raið móran de dóigeannais áct nár móide go dtuisgeadh ríad curd aca, áct, mar rin féin, sup mian leo iad a éluirín.

D'fiaspúig ré díob an bfacair ríad riamh uprúbad na zealaiße. agus dubairt beagán aca go bfacair. "Sin," ar reiréan, "cruicúgadh eile sup cruinn atá an domán. Ní bíonn uprúbad ar an zealaiß áct le linn i beir lán, agus ír amlair atá an uair rin, bíonn an zealac ar taob amáin de'n domán agus an srian ór a coinne ar an taob eile agus an domán go díreac eatorra. Ní tógann an zealac folur ar bit uairte féin áct bíonn an taob oi a bíor i n-aice na sgréine foillrißte leir an folur a tís ó'n sgréin. Nuair a tís an domán go díreac roir an sgréin agus an zealaiß, congbuigeann ré folur na sgréine ó tuirim ar an zealaiß, nó mar deircear, caiteann an domán a rcaile ar an zealaiß, d'á deanamh uile nó curd oi dorca, agus rin agair uprúbad na zealaiße. Mar tá an rcaile reo cruinn, dálta rcaile liathróide, i scóinnuide, ír foiléir dúinn supad éigean do'n domán a beir cruinn."

Duó mian le curd de na rcoláirib fíor d'fásáil ar cairde b'adbar d'uprúbad na sgréine áct do hinnreab dóib go scaitfeadh ríad fanact le lá eile níor furde anonn pul a bfuigeadh ríad minúgadh na ceirte reo.

GLUAIS.

As deanamh iongantair fá = as deanamh iongantair de, *lit.*, making wonder of, wondering at.

Sup coramail = sup beallpatac, that it was likely.

AN T-*á*DBAR ATÁ LEIR REO = AN TPÚIS ATÁ LEIR REO, buó cinn-
triocair leir reo, buó bun leir reo (*oó ro*), the cause of this is
(was).

Le c*ru*éu*g*áó *úó*ib = 'na *g*cuir*fe*áó pé ar a *r*úil*ib* *úó*ib, *o*'á
*ú*ear*bu*gáó *úó*ib, to prove to them.

*Ó*ál*t*a *li*á*t*ró*io*e = *fe*ar*á*ct *li*á*t*ró*io*e, *co*ra*m*ail le *li*á*t*ró*io*,
like, or after the manner of, a ball.

*É*lu*in*rin = *é*lu*ir*cin, *é*lo*r*, to hear.

*u*ró*u*baó = *é*ic*li*op*p*, eclipse. *T*á *u*ró*u*baó (or *é*ic*li*op*p*) ar an
*n*ge*al*a*í*g, there is an eclipse of the moon. Both words are common,
the former being pure Irish, and the latter from Latin.

*f*ana*á*ct = *f*ana*m*aint, *f*ana*m*ain, *f*ana*é*, (to) wait.

*L*á *e*ile *n*io*p* *f*u*io*e *an*onn = *l*á *n*i *b*'*f*u*io*e 'ná an *l*á *r*in, another
day farther on = another day in the future, some future day.

AN *P*ÍCEÁÓ CEÁCT.

RÓISE.—*A* *m*a*i*g*i*rc*i*r, *b*i *ó*io*r*u*ó*ir*e*áct *a*g*a*inn *a*g
*o*ul *a*-*b*a*i*le *ú*úinn *t*r*á*ct*n*ó*n*a *i*no*e*, *f*á *é*ir*t* *n*ac
*o*tá*m*ic *l*inn *a* *f*oc*r*u*g*áó, *a*g*u*r *o*u*b*a*i*rc *m*ir*e* *g*o
*b*ri*a*pp*ó*ca*m*n *ó*io*t*-*r*a *i*no*i*u *f*á *o*ta*o*b *o*i, *a*g*u*r *l*e *o*o
*é*oil *i*nn*i*r *ú*úinn *c*a*i*o*e* *a*n *t*-*a*ó*b*ar *a* *b*fu*il* *l*á *a*g*u*r
*o*í*ó*ce *a*g*a*inn.

MAI*G*ISTIR.—*I*nn*r*eó*c*a*i*ó *m*é *r*in *o*a*o*ib, *a* *R*ó*i*re,
*co*m*m* *m*a*i*ct *a*g*u*r *i*r *f*é*io*ir *o*am. *T*á *c*u*m*h*n*e *a*g*a*ib *g*o
*n*o*u*b*a*irc *m*é *l*ib *i*nr *a*n *é*ea*á*ct *a* *b*i *a*g*a*inn, *i* *l*ó *f*á
*ú*e*r*eaó, *g*o *b*fu*il* *a*n *o*o*m*an *r*o *a* *b*fu*il*m*io* ar *g*co*m*-
*n*u*io*e *a*nn *o*e*a*nta *a*r *c*uma *li*á*t*ró*io*e. *S*a*o*ile*a*nn
*r*ib, *b*'*f*é*io*ir, *n*ac *b*fu*il* *p*é *a*g *co*rr*u*gáó *a*r *é*o*r* *a*r
*b*ic, *a*ct *n*i *h*am*l*a*i*ó *a*tá. *T*á *p*é *a*g *t*io*n*n*t*ó*ó* *é*ar*t*
i *g*co*m*n*u*ioe *a*r *ú*ó*i*g *a*má*i*n, *ó* *é*iar *g*o *r*oir. *T*á *a*n
*l*á *i* *o*tó*l*á*m* *a*g *a*n *t*a*o*b *o*e'n *o*o*m*an *a*tá *l*e *h*a*g*a*i*ó
*n*a *g*r*e*ine *a*g*u*r *a*n *o*í*ó*ce *a*g *a*n *t*a*o*b *e*ile *o*e'n
*o*o*m*an. *M*á *a*m*a*rc*a*nn *t*ú *a*r *li*á*t*ró*io*, *n*i *f*é*ic*fr*ó* *t*ú
*a*ct *a* *l*ea*á*, *a*g*u*r *a*r *a*n *a*ó*b*ar *é*ea*o*na *n*i *f*o*l*l*r*í*g*e*a*nn
*a*n *g*r*i*an *a*ct *a*r *l*é*ic* *a*n *o*o*m*ain *i* *n*-*a*on *i*ar*r*a*i*ó. *T*á
*a*n *l*á *c*e*i*rc*e* *h*u*a*irc *p*í*c*eaó *a*r *f*á*o*, *m*ar *b*a*i*ne*a*nn *p*é
*c*e*i*rc*e* *h*u*a*irc *p*í*c*eaó *a*r *a*n *o*o*m*an *t*io*n*n*t*ó*ó* *é*ar*t*
*u*a*i*r *a*má*i*n.

Bionn an lá ag na tíorthaib atá roim uainn níor luaithe 'ná mar bionn pé againne agus bionn an lá níor moille ag na tíorthaib atá riar uainn 'ná mar bionn pé againne. Tá pé i ndiaid an tó-óeas de élos againne anoir, áct i Nua-Eabrac, 'ran Oileán Ūr, taob thiar dinn, ní'l an t-aoir ós áct ag éirige agus 'gá n-ullmúgadh féin le dul cum na rsoile. Mar an gcéadna iní an Róim, ar an taob thoir dinn, i n-a bfuil an Pápa 'na cónnuide, nuair atá pé an tó-óeas 'ra ló againne, bionn pé a haon ag bunadh na háite rin, agus nuair atá an tó-óeas 'ra ló againne, tá an tó-óeas 'ran oirdce ag na daoinib atá 'na gcónnuide ar an taob ip fuide uainn de'n domhan, agus, fúo i bpaó níor iongantaisge 'ná rin, tá an rathrad aca-ran nuair atá an geimheadh againne, agus tá an rathrad againne nuair atá an geimheadh aca-ran.

DOMHALL.—A maighistir, níor tuis mé go dtí anoir an fúo adubairt fear, i ló fá dheireadh, i ndiaid a taeáct a-baile ar tír cónnctigis.

MAIGHISTIR.—Cairde dubairt pé, a Domhall?

DOMHALL.—Tá, dubairt pé go mbeadh dá rathrad aige i mbliadhna, agus faoil mire nac dtiocfaid leir rin a beir amlaid, áct éim anoir go dtis agus go raib an fear ceart go leor.

Fuair an maighistir uball móir cruinn, agus éuir pé rnáctad fada éirid a lár agus éairbeán pé oo na páirtoib mar tionntuisgear an domhan. O'iair pé orca, nuair a beadh an oirdce ann, coinneal goimio d'páigail agus dul irteac i reompa d'orca agus an coinneal a éur 'na fuide ar dóir agus é larca, agus uball a mbeadh rnáctad éirid a éur éairt, mar pinne reiréan, fá éuairim flaithe ó'n cónnail, agus go dtairbeánfaid rin dóib níor fearr 'ná mar bí pé i n-a éumar-ran a deanam 'ra ló, an éaoi i bfuil an lá agus an oirdce againn. Dubairt pé leo go raib an cónneal i n-áit na gréine agus an t-uball i n-áit an domhan

aise; go raib an leac de'n uball bí i n-aise na
 coinnle geal le linn folur na coinnle a beic as
 tuicim air asur go raib an leac eile i n-oiréadar,
 as tabairt rompla dóib ar an móó i bfuil an lá
 asur an oíóce asainn.

—

SUAIS.

Fá=i utaoib, mar geall ar, about.

Nac utainic linn=nár féadamar, ná féadfamaib, that we could
 not.

Go noubairt mé=zur 'ubairt mé, go noubairt, that I said.

Saolteann=pileann, think.

I uóóláim=i zcoinnaróe, always.

Iarraró=turur, iarracé, effort, time.

Mar baineann ré ceíte huairt ríceau ar an uóman=mar
 baineann ré ceíte huairt ríceau de'n uóman, for it takes the
 world twenty-four hours.

Tionntóó éar=ionpóó (ionpáil) timcéall, to turn round.

Uair amáin=son uair amáin, once.

Ir fúve=ir ríá, farthest.

I ló fá úeireá=an lá fá úeire, an lá éeana, the other day.

Comneal zoirú=comneal zearr, a short candle.

Fá tuairim rlaite=tuairim le rlaic, timcéall ir rlaic, about a
 yard.

I n-áit=i n-ionau, i leabaró, instead of, for.

I n-oiréadar=i n-oiréacé, in darkness.

— ❖ —

AN TAOINMÁÓ CEACÉ AR FÍCÍÓ.

NAOIS.—A máizirtir, bí móran fearéanna asainn
 rit an tramaró ro. Cá har a utis rí, le uó toil?

MÁIZISTIR.—Má éirteann ríó liom go uú-
 raéacé, a páiróí uilre, béarfaró mé iarraró ar an
 ceirt reo a mínuzáó uaoib.

Tá a fíor asuib, nuair acá aimrír bpedz ée asainn
 ar fead tamail máit, go utioimurigeann an calam
 asur go lagtuirgeann an t-uirge inr na locánnuib
 asur inr na haibneacáib. Caróe éirigeat uó? Tá,

gní tear na spéine gal nó deatac de agur éirigeann
 ré ruar iní an aer. Ír maáctanaac dam anoir innrin
 daoib go bfuil meadaacan moí iní an aer ro atá ór
 ár gcionn agur éaríe pá otaob óinn, agur lá éigin
 gan moill cputócaíó mé rin daoib, má'í beó mé.
 Tá an t-aer ro níor tpuime cómgaraac do'n talaim
 'ná mar tá ré ruar uad rin agur dá áirde é ír
 amlaíó ír éadtpuime é. Tá an gal nó an deatac ro,
 ar ar érácét mé ceana, níor éadtpuime 'ná an aer
 atá coir an talaim agur éirigeann ré ruar go ótéíó
 ré com páda le rraic aeir atá ar don meadaacan leir
 féin. Ír fearac óib anoir gur b'é tear na spéine a
 pinne gal de'n uirge, agur ír dóice liom go ótíe lib
 innrin dam caidé deanfaó uirge de'n gal ar air.
 Innir-re dam, a Óonncaíó.

ÓONNCAÓ.—Fuaáct, a maígríeip.

MAÍGISTIR.—Sead go cinnte, a Óonncaíó.
 Dubairt mé lib romé ré go ndeacáíó an gal ruar go
 ócáimic ré com páda le rraic aeir a bí ar don
 meadaacan leir féin. Fanann ré annirín go ótíeíó
 rmito de gaoic fuair air agur gní ro bpaom beaga
 uirge de ar air. Com páda agur d'fan ré 'na gal
 níor leir óúinn é, ácét com luac agur gní bpaom
 beaga uirge de, éimíó é mar rmito nó néal. Má
 óis fuaáct moí éuar iní an rreipíe gní ré rneaáca nó
 rlinnirneaáca de'n gal, agur ír minic a bíor ro
 ómlaíó iní an gémíreacó.

Ní féadóaim a páó lib ácét go bfuil ré í bpaó níor
 fuairé éuar go háíro iní na rreapíeacó 'ná mar tá ré
 ar an talaim nó cómgaraac óó, agur mar cputógaó
 air ro, ír minic rneaáca ar bapraib na genoc agur
 ar na rleibíeib agur gan óadairó de ar na tailíeib
 írle.

Mar an gceáona ír minic rneaáca írteaá í lár na
 tíre nuair nac mbionn óadairó de a coir na fairpíe,
 ag tarbeaint go bfuil ré níor teó 'fan gémíreacó
 cómgaraac do'n fairpíe 'ná mar tá ré írtíe 'fan tír.

SLUAS.

Iarraíó = iarraíct, effort.

So dtiocmuígeann = so dtiocmuígeann, that . . . dries up.

Táirte fá staob óinn = 'n-ár mór-timéall, táirte gac staobíbe óinn, all round about us.

Ír amháiró ír éadtuime é = ír ead ír éadtuime é, the lighter it is.

So nveacáiró = so nveacáiró, so nveacáiró, gur éuaró, that . . . went.

Śni bpaoin beaga uirge ve = śniacap bpaonta beaga uirge ve, it becomes little drops of water.

Slinníneaceta = fliedíneaceta, sleet.

Cruéuśaó = veimniśaó, veapbuśaó, veimne, proof.

AN DÓMÁD CEACÉT AR FÍCÍD.

A ÉOIS NA FAIRRGE.

MAIŚISTIR.—A páirtoí oírre, ní mór go raib ríó leac-fárta an lá veipeannaé a biomar ag an fairrge, mar tugáó ar riubal com luaé ríó, agus ír cóir dóinn cuairt eile a tabairt anpin moiu ar air, acé téiróiró go dtí an taob eile ve'n éuan anoir.

Níor b'fada go nveacáiró raib cum na háite a bi leagta amac aca agus 'ré an éeao ruo a pinne cuir aca dul ríor agus amairc trarna an éuain go bfeicead raib ar b'fíor go bfuil an t-uirge iní an lár níor áirde 'rá an t-uirge ar taobannaib an éuain.

Nuair buró léir dóib go raib ro amháiró éaimic raib ar air agus o'fíarrpuiś tuime aca eirde mar bead an éuir dá mbead raib amuis i lár na fairrge móire.

"Dá mbead fear," arí an maiśirtir, "ré troigete ar airde 'na fearam i mbáó i lár na fairrge móire, gan talam ar bié i ngar dó, ní feicfead ré níor fuide uad ar gac taob ná trí míle."

Léir pin éonnaire raib long ag teacé irteac faoi n-a reóltáib. Ní faear dóib ar dtúr go raib ann acé na crainn reóil agus na reóltá. I ndiaró tamail

bis buò léir dóib an méir de'n luings a bí le feic-
pint ór cionn uirge. D'innir an maigirtir dóib nac
b'facaró riad corp nó r'ganán na luingse ar dtúr,
mar bí ré foluigthe as airdé an uirge ior iad féin
asur an luings, asur sur rin cputusaó eile aca so
b'fuit an doimán ro c'ruinn.

Tus an maigirtir ruar ar árdán iad asur d'iarr
ré ortá é do éirctusaó fá níó ar bit buò mian leó
as baint leir an fáirpge nó an talam timéall uirí.

D'riarruis tuine aca cá hainm a zoirtear de'n
poinn bis talamán reo a b'fuit uirge tapt so léir fá
otaob de. D'f'p'asair an maigirtir sur oileán nó
inir ab' ainm dó, aét muna mbeaó an tuirge tapt so
hiomlán air aét a beit ar t'ri taoba de, ir ior nó
ceann t'ipe a zoirtear de. Má tá an poinn atá as
dul amaó 'ran fáirpge fada caol, ir pinn ir ainm do,
aét má tá ré níor zioppa 'ná rin, beirtear ceann nó
zob nó zobán nó r'pón mar ainm air, do péir a éuma
nó a éoramlácta.

Mar an zcéatona le ponnaib an uirge; zoirtear
cuan nó calaó nó porc de poinn uirge coramlail
léi reo a b'fuit fargáó aici ó'n talam a t'is ior i
asur láirpeaét na t'onn ó'n fáirpge móir taob
amuis. Tá báige níor mó asur níor f'orgailte 'ná
cuan. Má tá áit éumang ior oileán asur talam
ar bit eile, nó ior éarrais asur an talam, asur
so t'is le bárais dul t'rió, éalóó nó caolar ir
ainm di.

Tairbeán an maigirtir an uile poinn dóib ro so
t'ipeaó do péir mar d'ainmnis ré iad.

(Ir cóir léarfáil a beit annro asur na panna ro uile innti.)

SLUAS.

Deiréannaó = déiréanaó, last.

Mar tugaó ar riubal com luat rib = le com luat asur tugaó
ar riubal rib, asur a luaité (luataét, m'ipe) rugaó éun riubal
rib, as you were brought away so soon, considering how soon you
were brought away.

'Sé an céad ruid = 'ré céad ruid, the first thing that, &c.

Ar ais = tar n-ais, tar ais, back.

Caró mar beo an cúir = cionnur a beo an rgeat, how matters would be.

Ar airde = ó'airde, in height, high.

Connairc ruid = vo connairc, connairc ruid, they saw.

Raoi n-a feoltaib = raoi n-a curu feol, raoi feol, under sail, sailing.

Ní fícar vóib = ní fícar (feacatar) vóib, it did not seem to them.

I nuaio tamall di = v'éir (tar éir) tamallin, i zcinn tamallin, after (in) a little while.

Feicint = feicéat, seeing: le p., to be seen.

Iuir = euir, euar, between.

Zur rin cruézaó eile aca = zur uearbuzaó eile aca é rin, zur b 'in uearbuzaó eile aca, that that was another proof for them.

A zoirtear ve = a zlaótar air, a tuztar air, is given to, is called.

Éart zo léir pá vtaob ve = 'na móir-éiméall zo léir, éart (éort) éiméall air ar raó, all round about it.

Rinn = punnte, coir, point.

Taob amuis = laomuiz, learmuiz, without, outside.

Éalóó, strait, narrow.

AN TREAS CEACHT AR FICID.

LÉARSGÁIL AN DOMÁIN.

A páirtoí viltre, reo léarsgáil an domáin ór bur zcomair anoir. Ueaircaró ar éirinn ar vótur, an ball ve'n domán ir viltre as éireannaicáib ar azaó na cruinne. Cí ríó zurab é an t-Oileán úr an tír ir neara vúinn ar an taoib tíar, asur cé zur raba ar ríubal uainn é, tá ar nuaoine zo mio-foirtúnac as vut ann zác lá asur as tréizean a vóirre viltre vút-éaraiže réim mar beo pláiz inntí, i n-azaó com-airle zác vuine acá le n-a lear, acé ná vídó-re as iméacé ar nóir na vruinge amairiže reo nuair bear ríó páirta.

Amaircaró anoir ar an taoib coir asur éiríó ríó zurab é Oileán na Ureataine Móire ir neara vúinn ar an taoib rin, 'ré rin Alba ar an taoib ó

tuair, Sarana ar an taoib ó deap, agus an Dreatain
 tair nó an Coimbre ar an taoib ir neapa dúinn
 de'n oileán.

Ci rib móirteir na heórpa cómgarae o'Oileán na
 Dreataine Móire. Ir i an ffrainc an tair ir neapa
 do Sarana, agus seo i an Spáinn ó deap ó'n ffrainc,
 agus innirtear dúinn i rtair na héireann sur éat
 Clann Míleat real rada inr an tair seo ar a dturur
 go héirinn.

Ir leór daoib anoir eólar o'fágar ar tair amán
 eile 'ran eólar; ir i rin i tair na hloáite. Tá an
 pápa 'na cómnurde 'ran Rómh, príom-éadar na tair
 rin.

Comhceangailte de roinn na heórpa éi rib móir-
 teir na háiria. Ir inr an roinn ro bí ádam agus éaba
 agus móir-éur de na daoib atá ainmnighe inr an
 Diobla 'na gcomnurde, agus ir innti a rugat agus a
 céarad ar Slánuigheoir.

Ci rib munéal caol talman ag ceangal móirteir
 na háirice de móirteir na háiria. Má éualat rib
 iompad aram ar na daoib forma agus duba, ir inr
 an roinn ro a comnurdear ríad. Tá tair amán de'n
 roinn seo ainmnighe go minic 'ra Diobla, rin i tair na
 héirighe. Ir go tci an tair seo a teic an Maighean
 Muire agus lórep le n-ar Slánuigheoir nuair a tug
 loruait iarrat ar é do cur cum báir. Léigim i
 Stair na héireann go ndearna Clann Míleat com-
 nurde 'ran éirighe tamall ar a dtuall go héirinn.

'Sé an t-Oileán Úr an móirteir ir deireannaige do
 fionnadh, agus seo an t-ádhair ar tuga an t-ainm
 rin air inr an ffaeilg. Tá móran éireannaic ann
 go háirighe inr na Stáit áontuighe, agus deir
 daoine a bfuil eólar aca ar an tair go mbead an
 móir-éur aca níor fearr i néirinn.

Má amarcann rib go gearr ar an léarráit, cirtó
 rib go bfuil fá tuairim a tair oiread uirge ar éadan
 an domhan agus tá de talamh.

GUAIS.

Ór buir gcómar = rómar, before you.

Deapcaró = féacaré, amapcaró (amapcaró), look (ye).

If neara = if neire, if veire, if foisre (foisre), if goire, if comgapaige, nearest.

Ar nóir na vruinge amaroige reo = dála na vruinge amaroige reo, coramóil leir an vruing amaroig reo, like this foolish set (of people).

Nuair a beap ríð fára = nuair aorócaró ríð ruar, nuair fárap ríð ruar, when you shall be grown up, when you grow up.

Móiréir na héorra = an Roinn Eorra (éir móir na hlúróire), the Continent of Europe.

Eorair (= iúróir), Europe.

Éir na hEoáile = éir na hEoáinne, the land of Italy.

Éir na héigirte = éir na héigce, the land of Egypt.

So nreapna = so vceapn, gur vein, that . . . made.

Do pionnaó = a ruapar amac, that was discovered, ascertained to exist.

An móir-éir aca = an éir trom aca, an éir if mó aca, a bfuirmóir, a n-ur móir, the majority of them.

AN CEATRANÁD CEACÉ AR FÍCÍD.

NA MÓIRÉIRTEA.

If cóir daoib, a páiróí, beagán eile v'fógluim fá na móiréirteib. If léir daoib ó'n léappgáil gurab i an Eorair an ceann if luza agus an áiria an ceann if mó díob, agus féadaim a ráó lib go bfuil an áiria fá éuarim cúig huairé níor mó 'ná an Eorair Mar an gcéanna tá an áiric trí huairé agus an t-Oileán úr ceitre huairé com móir leir an Eorair.

Ci ríð go bfuil an t-Oileán úr i bpat níor fuidé 'ná don ceann eile de na móiréirteib agus go bfuil ré rannca i n-a dá éir, an t-Oileán úr ó éuaró agus an t-Oileán úr ó veap, agus go bfuil ríad ceangailte dá céile le mu:neal cumang talman. Tá an abainn if fuidé 'ra doimán, an Mírríppí, agus an loé uirge if mó, an loé móir, inr an leir ó éuaró de'n móiréir reo, agus tá an abainn if mó 'ra

uóman, an t-ámarón, ar fágaíl iní an leic ó úear
 tí. Ír iní an roinn seo atá an rliab ír fuide ar fág-
 ail ag muó ó úear so tuairé iní an taob tíar de'n
 tír. Tá an t-ear ír mó ar fágaíl, mar an gcéanna, ar
 abainn San Labráir 'ran Oileán Úr. Tá an t-ear ro
 or cionn trí céatanna de míle ar fáo, trarna na
 habann.

'Sé an níó ír iongantaige 'ran Eóraig, b'féidir, an
 enoc larrac úearúib, atá 'ran Iodáil.

Tá an rliab ír áirde iní an uóman, an Nímaláige,
 i móiréir na háiría. Ír beag nac bfuil ré cúig míle
 so leic ar áirde. Tá fairrige móir de uirge ráile i
 lár an talaim, roir an áiría agus an Eóraig, agus
 aibneaca móra ag dul irceac innti, acé ní'l abainn
 ar bíc ag imceac airí. Ír i seo an fairrige ír mó
 de'n éinéal rin atá le fágaíl. Cualairé rib uile so
 léir ionráó so minic ar Maoire a fuair na veic
 n-aiteanta ó Dia. Ar Sliab Sína a éoir na Mara
 Ruairde, iní an móiréir ro, ír ann a tug Sé úó íao.
 Ír ar rliab eile 'ran áiría, an t-Árparac, úó cómnúig
 áirí Naoi i noiaré na Oileann.

Tá an fárac ír mó iní an uóman 'ran Árraic, rin
 é an fárac Móir nó an Sahára. Ní'l ann acé gainm
 agus ní'l acé ríor-beagán ú'aon éinéal ag fáir ann,
 mar nac útis fearéainn nó rliuclac ar bíc iní an
 fárac ro. Ír i abainn na Níle iní an Árraic an
 abainn ír fuide iní an leic éoir de'n uóman.

(Ír cóir na háiteaca ro uile a éairbeáint úó na páirúib.)

SLUAS.

Móiréiréa = tíoréa móra, panna, continents.

Úíob = úíobéa, of them.

Níor mó 'ná, bigger than = (in this phrase) com móir le, as big
 as.

Ú'aon éinéal = ú'aon tíoré, ú'aon trarar, of any kind.

Rliuclac = boglac, rliuclap, rliucléa, rliuclán, wet weather,
 moisture.

AN CÚIGEAD CEACHT AR FÍCÍO.

So dtí le goimio ní raib earbairé bíó nó tige ar bunad na héipeann. D'fár gac bapp agur gac torad go lionmhar ar fuo na tíre, déc i n-aimpír na noipo-óiligead agur na gáirleanamhána díbiread na daoine agur leasad agur reiporaó a dtigíte agur cuiread ar gcúl oibriugad na talmhan ar móó go bfuil luadair agur ppaoc ag fár anoir inr na háiteadair a raib epuitneacé agur coirce ag fár poim pé. Bí muiteann nó tóó, b'féirip, inr an uile páróirte, agur anoir ní móó go bfuil ceann againn i n-ágaró an uile úúirín a bí againn poime reo. An uair rin bí na daoine beo ar plúr agur ar min coirce na tíre reo, agur b'folláine iad i b'raó ná an plúr agur an min burde a tís éugainn ar áiteadair eile. Mar an gceadna tá na putóga rgalta ionnainn taob ipriú agur na fiacla ag tuitim arainn ag ól tae teit a tís éugainn ó'n tSin agur ó na hInoiaicair tóir. Šeibmíó an ríúera ar na hInoiaicair tóir agur ar na hInoiaicair tóir agur ó'n Šrainne.

Tá veic mbliadna agur dá fíció ó foim, ní raib ar caiteam againn déc éadaé tíre, veanta d'olainn ar gcaoraé péim, agur linéadaé caol agur linéadaé garb, veanta de lín, a d'fár againn péim. Anoir ip fearr le burad galánta na héipeann éadaé a tís ar Šarain nó ar Albain. Ip maic leir na mnáib uairle ríóda d'fágaril, agur tís reo ó'n tSin, ó'n Šrainne, ó'n Iodáil agur ó na hInoiaicair tóir. Ó tóirig na daoine ag foólum Šaeúilge táimic atarrugad móó ar aignead agur ar intinn na n-Éipeannaé, go háirigíte ar éomaltair Connaréta na Šaeúilge, agur anoir ní móó go bfuil aonduine aca nac bfuil cóirigíte i n-éadaé veanta 'ra tír reo. Mí' leir- ršéal ar bíé againn anoir, muna mbainimíó úpáir ar neicéib do pinnead 'ra tír reo, mar tá'n uile puo a bfuil peiróm againn leir le págaril againn de déantúr-

aið na héireann. Ar an adbar rin ip iongantac zo mbead duine ar bit com neamhuimeamail agus com neamhgradaac ar a tip fein agus zo scaithead pe neite ar tiopraib eile, nuair adá na neite ceatona le fásail aise com raor agus com maic i n-a tip fein.

Tis plúr eugainn ó'n Oileán Úr, ó'n Rúire, ó'n bhrúir, ó'n Éigipt, agus ip ó'n Oileán Úr a sheibmro an curd ip mó de'n min buide.

Ip iad na hearraide ip mó fásbar an tip reo, eallaac, caoirige, muca, coirce, im agus uibeada.

Ip iongantac coirce a beic as imthead ar an tip agus earbaid bíó orainn fein, aet ip iongantaise 'ná rin i bpad zo bfuilmro as cup muicfeola ar riubal agus as ceannaac muicfeola an Oileáin Úir i n-a háit.

GLUAIS.

Zo uti le goimro = zo uti le véreanaise, until lately.

Zo lionmar = zo farring, zo flúirhead, abundantly.

Bí na daoine beo = éamig na daoine i utip, vo éoúig na daoine iad fein, vo beaúigead na daoine, people lived, people were fed.

Sgallta = rzóлта, tortured, tormented, scalded.

Ó'n tsín (ó épié na Sopéa), from China.

Salánta = beavaide, ró-uapal, onópac, proud, conceited.

Coñaltaib = valtaib, members.

Muna mbainimro úpáio ar = muna noeanaimro úpáio (peíom) ve, if we don't make use of.

A bfuil peróm againn leip = zo bfuil glaoúac againn aip, zo bfuilmro 'na gábad, zo bfuil gábad againn leip, which we need, (demand).

Déantúr = véantar, make, manufacture.

Ar riubal = ear leap, ear páile, over-sea; as cup muicfeola ar riubal (ear leap, ear páile), exporting bacon.

AN SEISEAD CEACT AR FICID.

Anoir ip éoir dúinn triall a tabairt ar curd de na háiteadaib i nÉirinn, agus ip feárr dúinn túr a cup ar ar n-artar as baile áta Cliaic, príom-éatair na héireann. I n-aice na caépac ro tá Cluain Tarb, an

áit i n-ar troidéaló an cat buó mó a bí i n-Éirinn
 riam. I r ior na héireannaigib faoi Úrian Úoruma
 agus na loclannaigib do buailead é, agus buaduis
 na héireannaig, áit do marbad Úrian i ndeiread
 an cáta.

Tá Contae na Míde ar an taob ó tuairt de
 Contae Daile Áta Cliaí, agus i sceart-lár na
 contae seo tá an áit i n-a raió Teamáir nó
 "Teamáir na Ríog," mar buó gnátaé ainm do tá
 fao ó foim. I r annro a bí áit cónnuide áro-ríog
 na héireann go dtí an bliadain 563 d'aoir ar
 oTigeanna.

Cómharaé do Úroicead Áta do troidéaló
 "Úrpead na Dóinne," 'ran bliadain 1690, ior na
 héireannaigib faoi Ríog Séamur agus na Saranaigib
 faoi n-a éliamain Ríog William. Ní raió i Séamur áit
 cladaire agus ceic pé i dtoraé an cáta, as fágbáil
 na buairde as a éliamain.

Cómharaé do Úroicead Áta tá Nainge. I r annro
 a táinic pároaic fá tír nuair naé leigridé do fanaéit
 i sCill Mantáin, an céad áit i dtáinic pé fá tír.

Ó tuairt go tíreac ó Úroicead Áta tá Dún
 Dealgan, an áit i n-ar cónnuig Cú Cúlainn a bfuil
 na rgealta fá dtaob de.

I ngar do'n baile seo atá Fácaire, an áit i n-a
 rugad Úrígíó, an ban-naom i r mó cáil d'a raió riam
 i n-Éirinn.

Siota beas ó tuairt ó'n áit ro tá Maíraé. Troid-
 ead cat móir annro i r an bliadain 637, a máir
 reáit Lá, ior Clann Uí Néill ar taob amáin agus
 rluas móir ar Albain agus bunad Ulaó (sin sean-
 Ulaó) ar an taob eile. Cuair as Clann Uí Néill
 oirta fá deiread.

Tá loé Cuan ar an taob toir de Contae an Dúin,
 agus as an taob ó dear de'n loé tá Dún pároaic,
 agus tá pároaic, Úrígíó agus Colum Cille curta i
 n-aon uair amáin annro.

Cuir Naomh Cúmal peoil móir ar bun iní an taob ó tuairt de Contae an Úain, ag Deannear i n-imeall na rairrige, i mbiod trí míle manaé ann.

Naol míle ó'n áit seo tá Déalfeirte, an dara caoir ip mó i nÉirinn.

I gceart-lár Contae Dondroma tá Sliaib Míir, an áit i n-ar éairé Pátraic, Earbal na hÉireann, pé bliadhna ag buacailleáct muc agus caoraé, nuair a tugad é 'na rcláburde cum na tíre seo.

Siar ndear ó Loé Néacac tá Déal an Áca Burde. Iní an bliadhain 1598 fuair doó Ruad Ó Néill agus doó Ruad Ó Domnall buairt annro ar flóiscib na Sapan.

Ó deap ó Déal an Áca Burde agus fá tuairim pé míle uad atá áro Maéa. Ip annro a cuir Pátraic a ionat áro-earbuic ar bun.

Óa míle siar uad rin atá Eamain Maéa, príom-áruir plóg éogair na nUltaé rad ó foim.

Ó tuairt ó Eamain agus cómgaraé do Déal an Áca Burde tá Deann Dorb. Fuair Eogán Ruad Ó Néill lám an uáctair ar na Sapanais annro 'ran bliadhain 1649.

Tá Úain Zeanainn, príom-áruir Síil Néill, fá tuairim pé míle ó tuairt ó'n Deinn Duirb.

Ag ceann loéa feabail tismir go Doipe Coluim Cille, an dara baile ip mó i nUltaib, agus píde míle siar uad rin, i gContae Úain na nSall, atá Saptán, an áit i n-a rugad Colm Cille.

Tá Aileac pé míle ó tuairt ó Doipe i nIní Eogain.

Ag Creadóran Cille i gContae Sligis, agus cómgaraé do baile Sligis, buail Urrairt Ó Domnall pluag móir de na Sapanaisib iní an bliadhain 1257.

Fá tuairim eúis míle déas ó deap uad rin tá Mág Tuiread agus tugad caé móir annro roir Tuacáib Dé Danann agus na Fómóraisib, agus éuairt ag Tuacáib Dé Danann ar na Fómóraisib.

Seáct mbliadhna ar pídeat foime rin bí caé eite

roip Tuata Dé Danann agus na Síp Uolc as Máis
Cuirtead i gContae na Gaillimhe.

Fuarfadh Ruad Ó Domnaill buairt ar Síp Comiar
Cliforpt agus rluas mór Sapanac iní an bliadain
1599 as Corríliab nó an Dealac buirde.

Más Síleac, an áit i n-a raib an t-íosal Crom
Cruac, gur seipor pádraic é; i gContae Listeroma
agus i gContae an Cabáin do bí ré.

Tá Deal áta Luain ar an tSionainn agus riar uad
fá tuairim cúig míle déas atá Eacorpim. Fuarfadh na
Sapanais buairt iní na háiteacáib seo ar na
héipeannaigib 'san bliadain 1691.

As dul ríor an tSionainn uáinn eapcar oráinn
Cluain Míe Nóir, Cappaig Lia agus Ceann Corac,
áit éomnuirde Uriain Uóruina, rú a dtigimid go
Luimneac na long. Cuirtead uá forlongpórt leir an
geatair fo faoi Ríe Uilliam, ceann aca 'san bliadain
1690, agus an dara ceann 'san bliadain 1691, acé
fáruig ré air é do gabáil.

Sóir deap ó Luimneac, fá tuairim ceitpe míle
déas, atá Baile an faoicig, an áit i n-ar cúir
Sáiréal teine le sunnaib móra agus rúdar Ríe
Uilliam a bí as teacé cúige fá éinne forlong-
pórt Luinnig.

I gContae Ciappaide, cóngaraic do tPraig Li, tig-
imid go Sliab Mír. Is annso a tpoitead an céad cat
roip Clann Míle agus Tuata Dé Danann. Bí cat
eile eacoppa as Taitin i gContae na Míde, i n-ar
marbad tpi ríe Tuac Dé Danann.

Fá tuairim oét míle déas ó deap ó Corcaig tá
baile Cinn tSáile. Fuarfadh na Sapanais buairt annso
iní san bliadain 1601 ar na héipeannaigib faoi doó
Ruad Ó Néill agus doó Ruad Ó Domnaill.

Tá Cairéal na Ríe (nó Cairéal Múhan) i gContae
Cíobrac áriann. Duó é seo an ppiom-áruir a bí as
rígicib na Múhan gur pponn Muirdeapac ó Uriain
ar an Eaglaig é 'san bliadain 1101.

Gluais.

Ῥηιόν-ἐκάτηρ = ἄρθ-ἐκάτηρ, capital, metropolis.

Ἐπορεύσθ = βασίλευσθ, τυχεῖσθ, was fought.

Ἐυαυριξὶς ἡ ἡίμεανναίξ = ἐυαυρὸς ἀξὶς ἡ ἡίμεανναίξ ὄρητα,
 δι' ἃν ἐυαυρὸς λειρὸς ἡ ἡίμεανναίξ, the Irishmen were victorious.

Ἄ ἐάμικ Ῥάυρηξ Ῥά ἐίρ = Ἄ ἐάμικ Ῥάυρηξ ἰ ὑίρ, Ἄ ἡυαυρὸς
 Ῥάυρηξ ἡ ἡίμεανναίξ, St. Patrick landed.

Ἰοτα = ταμῆλ, distance.

Λοεῖς Ἐυαν, Strangford Lough.

Ἐυρῆτα = Ῥάοις λειρ, ἀβλαίστε, buried.

ἀξ ἡυαυρὸς λειρ = ἀξ ἀβλαίστε, herding.

Ἐκλάδωρ = ἡυαυρ, a slave; 'ἡ ἡκλάδωρ = 'ἡ ἡυαυρ, as a
 slave.

Ῥορλόνγπορτ = ἡυαυρ, ἡυαυρ, camp.

Ἐυαυρὸς Ῥά ἐίρ = ἡυαυρ (ἐίρ, ἐίρ) Ῥά ἐίρ, he failed.

ἡυαυρ ἡυαυρ ἡυαυρ Ῥά ἐίρ = ἡυαυρ Ῥά ἐίρ; ἡυαυρ Ῥά ἐίρ, ἡυαυρ Ῥά ἐίρ
 ἡυαυρ Ῥά ἐίρ, where Sarsheld set on fire.

Ῥά ἐίρ = Ῥά ἐίρ, ἡυαυρ, ἡυαυρ, ἡυαυρ, for.

ΔΥΣΙΣΗ.

Θεᾶτ na Μαιρνεᾶλαε νό an Cαιρτιύλ.

[πέαε l. 16.].

πριomάιρθεanna νό πρέαμφοcαιλ.

- τ. = τυαυό, north (N.); ó τυαυό ("βυό τυαυό" pa λιτρυθεᾶτ), northwards; a τυαυό (a νο[τ]τυαυό), from the north; τυαυό, sometimes ó τυαυό, in the north, north-; an άιρτο τυαυό or an άιρτο ó τυαυό, the north point, the north.
- υ. = υεαρ, south (S.); ó υεαρ ("βυό υεαρ" pa λιτρυθεᾶτ), southwards; a nυεαρ, from the south; τυεαρ (for υεαρ), sometimes ó υεαρ, in the south, south-; an άιρτο τυεαρ (for —υεαρ), or an άιρτο ó υεαρ, the south point, the south.
- ο. = οιρ, east (E.); ροιρ, eastwards; anοιρ, from the east; εοιρ, in the east; an άιρτο εοιρ, the east point, the east.
- ι. = ιαρ, west (W.); ριαρ, westwards; anιαρ, from the west; ειαρ, in the west; an άιρτο ειαρ, the west point, the west.

εαυαράιρθεanna (ιουίρceιρη).

- ο.τ. = *οιρ-τυαυό, north-east (N.E.); ροιρ υτυαυό (ροιρ ό τυαυό), north-eastwards; anοιρ a υτυαυό (anοιρ a νο[τ]τυαυό), from the north-east; εοιρ τυαυό (εοιρ υτυαυό), in the north-east; an άιρτο εοιρ τυαυό, the north-east point, the north-east.
- ο.υ. = *οιρ-υεαρ, south-east (S.E.); ροιρ nυεαρ (ροιρ ό υεαρ), south-eastwards; anοιρ a nυεαρ, from the south-east; εοιρ τυεαρ (for εοιρ υεαρ) or εοιρ nυεαρ, in the south-east; an άιρτο εοιρ τυεαρ (for —υεαρ), the south-east point, the south-east.
- ι.υ. = *ιαρ-υεαρ, south-west (S.W.); ριαρ nυεαρ (ριαρ ό υεαρ), south-westwards; anιαρ a nυεαρ, from the south-west; ειαρ τυεαρ (for ειαρ υεαρ) or ειαρ nυεαρ, in the south-west; an άιρτο ειαρ τυεαρ, the south-west point, the south-west.
- ι.τ. = *ιαρ-τυαυό, north-west (N.W.); ριαρ υτυαυό (ριαρ ό τυαυό), north-westwards; anιαρ a υτυαυό (anιαρ a νο[τ]τυαυό), from the north-west; ειαρ τυαυό (ειαρ υτυαυό), in the north-west; an άιρτο ειαρ τυαυό, the north-west point, the north-west.

ρό-άιρθεanna (ρό-ceιρη).

(a) lám-poinn (L.C.)

- τ.ο.τ. = *τυαυό-οιρ-τυαυό = lám ό τυαυό εοιρ υτυαυό, north-north-east (N.N.E.), e.g., τά an ζαοε άι an lám ό τυαυό εοιρ υτυαυό, the wind is in the N.N.E.
- υ.ο.υ. = *υεαρ-οιρ-υεαρ = lám ό υεαρ εοιρ nυεαρ, south-south-east (S.S.E.)
- υ.ι.υ. = *υεαρ-ιαρ-υεαρ = lám ό υεαρ ειαρ nυεαρ, south-south-west (S.S.W.)
- τ.ι.τ. = *τυαυό-ιαρ-τυαυό = lám ό τυαυό ειαρ υτυαυό, north-north-west (N.N.W.)

(b) S-*poinn*.

- O.O.T. = *oim-oim-tuair̄ east-north-east (E.N.E.); rOim rOim uTuair̄ (rOim rOim ó Tuair̄), east-north-eastwards; anOim anOim a uTuair̄ (anOim anOim no[τ]uair̄), from the north-east; tOim tOim Tuair̄ or tOim tOim uTuair̄, in the east-north-east; an áir̄o tOim tOim Tuair̄ (also —uTuair̄), the east-north-east point.
- O.O.O. = *oim-oim-uair̄, east-south-east (E.S.E.); rOim rOim nDeair̄ (rOim rOim ó Uair̄), east-south-eastwards; anOim anOim a nDeair̄, from the east-south-east; tOim tOim nDeair̄ or tOim tOim tair̄ (for —Uair̄), in the east-south-east; an áir̄o tOim tOim tair̄ (also —nDeair̄), the east-south-east point.
- I.I.O. = *iar-iar-uair̄, west-south-west (W.S.W.); rIair̄ rIair̄ nDeair̄ (rIair̄ rIair̄ ó Uair̄), west-south-westwards; anIair̄ anIair̄ a nDeair̄, from the west-south-west; tIair̄ tIair̄ uDeair̄ or tIair̄ tIair̄ tair̄ (for —Uair̄), in the west-south-west; an áir̄o tIair̄ tIair̄ tair̄ (also —nDeair̄), the west-south-west point.
- I.I.T. = *iar-iar-tuair̄, west-north-west (W.N.W.); rIair̄ rIair̄ uTuair̄ (rIair̄ rIair̄ ó Tuair̄), west-north-westwards; tIair̄ tIair̄ uTuair̄ or tIair̄ tIair̄ Tuair̄, in the west-north-west; an áir̄o tIair̄ tIair̄ Tuair̄, the west-north-west point (also an áir̄o tIair̄ tIair̄ uTuair̄).

NOTES.

The usages both of Leath Chuinn and Leath Mhogha show irregularities. Thus in ó tuair̄, ó uair̄ (L.C.) for tuair̄, tair̄ (L.M.), the latter is the correct thing from the literary standpoint. On the other hand the double eclipsis in a no[τ]uair̄ (L.M.) = a uTuair̄ (L.C.) does not rest on literary authority. As to rOim uTuair̄, &c. (L.C.) = rOim ó tuair̄, &c. (L.M.), the older language shows rOim tuair̄, &c., which agrees better with the former. Everywhere the literary buó tuair̄, buó tair̄, have been changed to ó tuair̄, ó uair̄, through the operation of phonetic decay—this is unfortunate, as buó = "to" has thus been levelled with ó, *from*. The change of uair̄ to tair̄, in the south, has the authority of the literature—it is the only form known therein. In tOim tuair̄ (L.M.), tOim uTuair̄ (L.C.), the former is the literary form.

The root-forms tuair̄, uair̄, oim, iar now occur only as prefixes, thus: Tuair̄-mhuia, Thomond; Uair̄-mhuia, Desmond; Oim-mhuia (also um-mhuia, *i.e.* Oim-mhuia), Ormond; iar-mhuia, West Munster. Compare tuair̄ceair̄t (for tuair̄-*ceair̄t*), uair̄ceair̄t (for uair̄-*ceair̄t*), oimceair̄t, iarceair̄t, in which they also occur.

Lám-*poinn*: prefix *so* *oí* an to express motion to, ó'n = motion from, ar an = rest.

In forms like anIair̄ a nDeair̄ the a before nDeair̄ is usually omitted in Leath Chuinn.

anIair̄ a uTuair̄ is used idiomatically = suddenly and against one's wishes, of a calamity coming on one, &c.

Note that *east* and *west* have precedence of *north* and *south*, e.g., rOim ó tuair̄, north-eastwards; an áir̄o tIair̄ tair̄, the south-west point.

